

Glava V

ZAVRŠNE BORBE ZA OSLOBOĐENJE ZEMLJE

BORBE U VREMENU JANUAR—APRIL 1945.

Oslobodenje Ličkog Petrovog Sela i Vaganca

Polovinom decembra neprijatelj se, posle prisilnog napuštanja Korenice i njene okoline, još zadržao u rejonu Čudina klanca (t. 822) koji se nalazi na jugoistočnom delu s. Gornji Babin Potok — na putu Korenica — Vrhovine — i u selu Gornji Babin Potok. Pored ovih posada neprijatelj je pojačao i posade u s. Vagancu i u Ličkom Petrovom Selu, jer je odatle vršio stalne ispadne prema slobodnoj teritoriji Like, Cazinske krajine i Korduna. U ovo vreme neprijatelj je posebno bio aktivna na komunikaciji Vaganac — Ličko Petrovo Selo — Korenica i Vaganac — Drežnik-grad — Plitvička jezera, da bi prekinuo veze i saobraćaj između slobodne teritorije Like i Korduna.

Prema dogovoru između štabova 4. i 11. korpusa NOV i PO Hrvatske, 8. kordunaška divizija, bez 1. brigade, sa Unskom operativnom grupom i dve brigade 7. banjamske divizije trebalo je da 31. decembra u 6,30 časova ujutro napadnu i likvidiraju ustaško-legionarske posade u Vaganca i Ličkom Petrovom Selu. Jedinice 11. korpusa ojačane sa 1. brigadom 8. divizije trebalo je da u isto vreme napadnu i razoružaju neprijatelja u Čudinu klancu i u s. Gornjem Babinom Potoku. S obzirom na to što su se 30. decembra atmosferske prilike prilično pogorsale, a pogotovo u Lici, gde je u toku dana padaо gust sneg i duvala

jaka bura, 11. korpus je odustao od planirane akcije. U vezi s tim 1. brigada 8. divizije vraćena je u sastav svoje divizije i upotrebljena za osiguranje divizije od pravca Bihaća i Vrhovina.

Cilj napada na Vaganac i Ličko Petrovo Selo bio je da se likvidiraju ustaško-legionarske posade i time da se obezbedi sigurnija veza između Like, s jedne, i Korduna i Cazinske krajine, s druge strane, da se jednom stane na kraj stalnim neprijateljskim ispadima na slobodnu teritoriju onih oblasti i da se likvidiraju zloglasne ustaške jedinice koje su bile sastavljene od velikih zlikovaca i palikuća, koji su svojim terorističkim akcijama učinili mnogo zla u Hrvatskim selima Korduna i u muslimanskim selima na teritoriji Cazinske krajine.

Neprijateljsku posadu u Vagancu sačinjavao je 1. ustaški bataljon 7. ustaškog zdruga 10. divizije bez 3. čete i oko stotinak legionara i Nemaca iz 373. peš. divizije. Svega u Vagancu bilo je 800—1.000 neprijateljskih vojnika. Neprijatelj je bio naoružan sa 2 haubice 105 mm, 3 minobacača 81 mm, 6 minobacača 45 i 50 mm, 3 mitraljeza, preko 30 puškomitraljeza, automatima i puškama. Sem toga ustaše su bile vrlo dobro snabdevene municijom, a i ljudstvo spremno da se bori do poslednjeg čoveka. U selu i oko njega ustaše su izgradile čitav lanac utvrđenja, koji se sastojao od zemljanih bunkera, skloništa i saobraćajnica. Ispred tih objekata bila su postavljena minska polja sa protivtenkovskim i protivpešadijskim minama. Pored toga selo je bilo opasano žičanim preprekama od bodljikave žice. Plan odbrane i plan vatre bili su vrlo dobro postavljeni.

Ustašku posadu u Ličkom Petrovom Selu i na brdu Čelopeku sačinjavala je 3. četa 1. ustaškog bataljona iz Vaganca i oko 50 legionara sa nekoliko kamiona koji su opsluživali jedinice u Vagancu i Ličkom Petrovom Selu. Svega na ovim položajima nalazilo se oko 200 neprijateljskih vojnika, naoružanih minobacačima, puškomitraljezima, automatima i puškama.

Ustaška četa držala je položaje na brdu Čelopeku (t. 528), koje se proteže duž severoistočnog dela Ličkog Petrovog Sela, dok su se legionari nalazili u istočnom delu

Ličkog Petrovog Sela. I ovde su postojala jaka utvrđenja i bila solidno pripremljena za odbranu.

Ustaške posade u Vagancu i u Ličkom Petrovom Selu služile su kao predstraže bihaćkom garnizonu. Pošto su ove dve posade bile udaljene jedna od druge oko 2 km, to su Vaganac i Ličko Petrovo Selo sačinjavali jedinstveno utvrđenje. Uslovi za naš napad bili su nešto povoljniji kod Ličkog Petrovog Sela, što je štab 8. divizije pri planiranju ove akcije imao u vidu.

U vezi s borbenom zapovesti štaba 8. divizije Op. broj 85 od 29. decembra 1944. jedinice divizije i ojačanja dobile su sledeće zadatke:¹

— 2. brigada u sadejstvu sa 1. muslimanskim brigadom UOG, ojačana sa 3 laka tenka i artiljerijskim divizionom divizije, napadaju i likvidiraju neprijatelja u Vagancu;

— 3. brigada da razbije neprijatelja i osloboди Ličko Petrovo Selo sa glavnim uporištem na brdu Čelopeku. Napad brigade trebalo je da bude brz i energičan, kako bi se neprijatelj čim pre uništio, a time bi se stvorili pogodni uslovi za napad na Vaganac. Po oslobođenju Ličkog Petrovog Sela i Čelopeka brigada je dobila zadatak da jednim bataljonom produži napad na Vaganac od Ličkog Petrovog Sela, a ostalim jedinicama da se smesti u rejon Ličkog Petrovog Sela i da bude spremna na pružanje pomoći jedinicama 2. brigade;

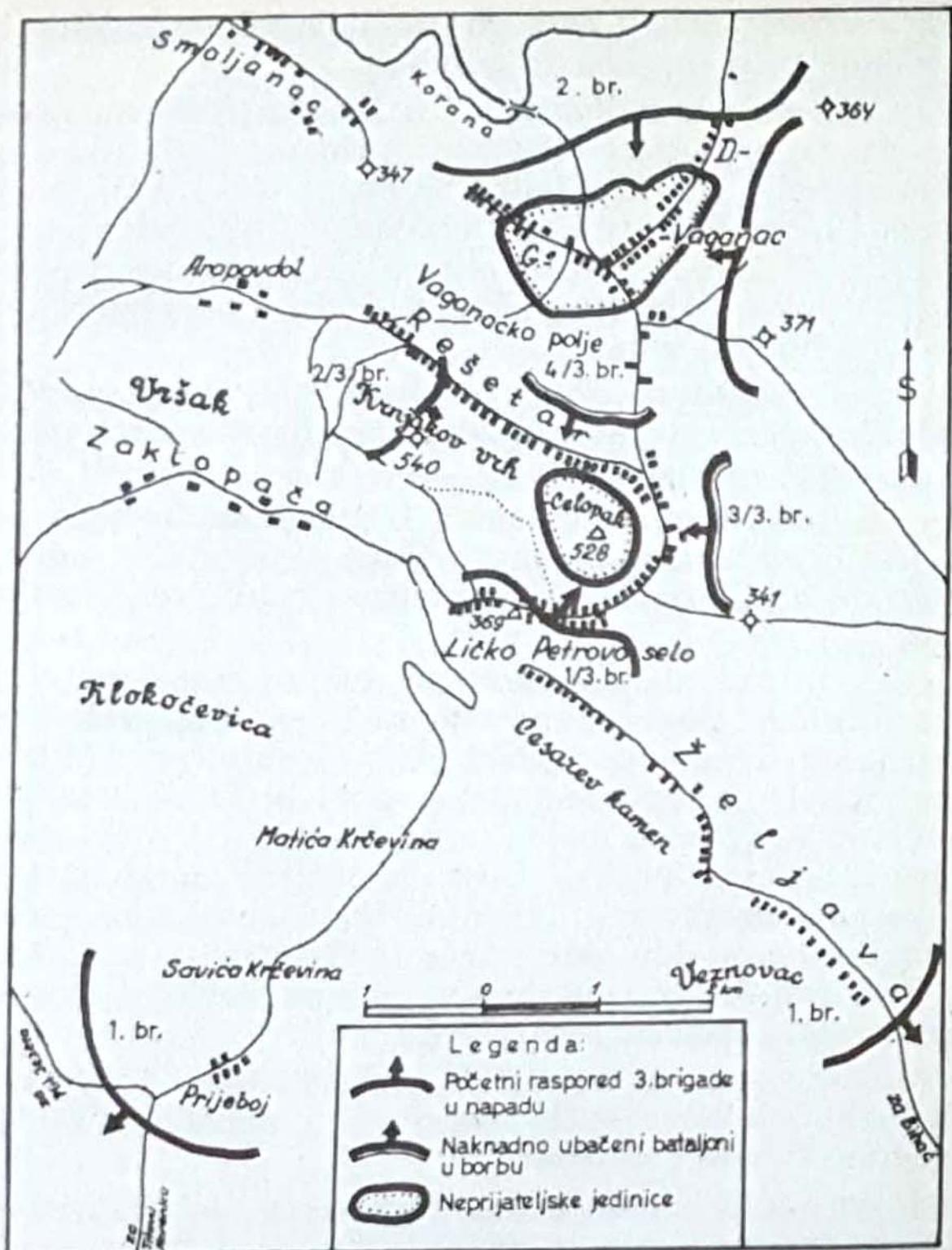
— 1. brigada 8. divizije, 2. brigada UOG i dve brigade 7. divizije osiguravale su jedinice u napadu od pravca Vrhovina, Bihaća i Ostrošca.

U vezi s ovom borbenom zapovesti, štab 3. brigade izdao je usmenu zapovest bataljonima za napad:

— da 2. bataljon izvrši napad na ustašku četu na Čelopeku, pravcem Krnjakov vrh (k. 540), u čemu ga potpomaže 1. bataljon, koji će napasti Čelopek po likvidaciji legionara u Ličkom Petrovom Selu;

— da 1. bataljon u prvom naletu razbije legionarsku grupu u istočnom delu sela, a potom u zajednici sa 2. bataljonom izvrši napad na Čelopek od Ličkog Petrovog Sela;

¹ Zapovest se čuva u VII JNA, reg. br. 2—4/1, kut. 828.

Raspored jedinica 3. brigade 31. decembra 1944. za vreme napada na Ličko Petrovo Selo i Vaganac.

— prateća četa brigade u prvo vreme potpomaže 1. bataljon za vreme njegovog napada na legionare u Ličkom Petrovom Selu, a posle produžava zajedno sa 1. bataljonom u napad na Čelopek. Minobacačke čete upotrebiti za grupno tučenje ciljeva i za izradu prolaza kroz minska polja i žičane prepreke. Pt-topove koristiti za uništenje

neprijateljskih vatrenih izvora u bunkerima i ostalim zaklonima;

— ostala dva bataljona nalazila su se u brigadnoj rezervi, s tim što je 3. bataljon bio predviđen da pruži pomoć 1. i 2. bataljonu, ukoliko bi došlo do zastoja u njihovom napadu. 4. bataljon da bude spreman za intervenciju, ukoliko bi neprijateljsko pojačanje od Bihaća ili nekog drugog garnizona prodrlo prema Ličkom Petrovom Selu.

Napad jedinica na Vaganac i Ličko Petrovo Selo počeo je umesto u 6,30 u 6,45 časova ujutro. Do zakašnjenja od 15 minuta došlo je usled jake bure, snežnih padavina i visokog snega. Napadu na Vaganac i Ličko Petrovo Selo nije prethodila art. priprema zato što divizijska artiljerija usled slabih vremenskih prilika nije mogla izvršiti sve pripreme niti su mogli biti uzeti potrebni elementi za gađanje. Prvi nalet bataljona bio je odbijen još pre nego što su oni stigli do bodljikave žice. Tek oko 9 časova ujutro usledio je drugi napad koji je bio podržan od strane artiljerije, ali i ovoga puta neprijatelj je vatrom zaustavio jedinice brigade još kod same žice. Pošto 3. brigada u dva pokušaja nije uspela da zauzme Ličko Petrovo Selo i Čelopek, to ni ostalim brigadama nisu bili stvoreni uslovi da se više angažuju u napadu na Vaganac, mada ih je pored artiljerije potpomogla i jedna tenkovska četa.

Oko 11 časova 3. brigada je ponovila napad na Čelopek i Ličko Petrovo Selo, no i ovog puta bez uspeha. Nešto pre 13 časova štab brigade ubacio je u borbu i svoj 3. bataljon i u 13 časova 31. decembra, otpočeo je četvrti napad na severni deo Ličkog Petrovog Sela i na brdo Čelopek. U snažnom jurišu sva tri bataljona jednovremeno izbijaju do žičanih prepreka, gde ih je neprijatelj dočekao snažnom pešadijskom vatrom. Bataljoni su bili zaustavljeni i pošto su se na bataljonske streljačke strojeve sručile desetine ručnih bombi, bataljoni su se morali ponovo povući. U 14 časova štab divizije izdao je naređenje štabu 3. brigade da Čelopek i Ličko Petrovo Selo moraju po svaku cenu biti zauzeti u što kraćem vremenu. Nakon toga štab brigade ubacuje u borbu i 4. bataljon i kompletna brigada pod zaštitom vrlo snažne artiljerijske i minobacačke vatre kreće u napad. Neprijatelj je na celoj liniji

odbrane bio učutkan, jurišni pioniri brigade pod tako snažnom vatrenom podrškom privlače se žičanim preprekama i minskim poljima kroz koje izrađuju prolaze. Kada su jurišni pioniri otvorili put kroz minska polja i žičane prepreke, čete jedna za drugom upadaju u sistem neprijateljske odbrane. U 15,30 časova neprijateljska odbrana je malak-sala. Ustaške jedinice koje su u toku osmočasovne borbe pružale snažan otpor nisu više mogle odoleti napadima brigade. Kako je ustaško komandovanje bilo dezorganizованo usled prekida telefonskih veza unutar posade komandant odlučuje da izvrši proboj iz okruženja i da se ostatkom ljudstva povuče u Vaganac ili u Bihać. Tada ustaše i legionari formiraju udarne grupe i po grupama, jačine 10 do 20 vojnika, vrše proboj iz Čelopeka i Ličkog Petrovog Sela u pravcu Bihaća. Jedan deo neprijateljskih vojnika uspeva da se probije iz obruča i pobegne prema Bihaću. Za ustašama i legionarima štab 3. brigade upućuje 4. bataljon koji ih u toku odstupanja tuče vatrom od koje je neprijatelj imao osetne gubitke. Ostatak neprijateljskih jedinica uništite su jedinice 1. brigade 8. divizije koje su bile na osiguranju prema Bihaću.

U 17 časova, kada je već bio zauzet Čelopek i Ličko Petrovo Selo, ustaše su, jačine jedne do dve čete, iz Vaganca izvršile napad na položaje 1. muslimanske brigade, sa ciljem da je odbace od Vaganca i da obezbede slobodan prolaz za izvlačenje iz Vaganca prema Bihaću. Svi napori neprijatelja da se probije kroz položaje 1. muslimanske brigade bili su bezuspešni, pa su se ustaše morale povući na polazne položaje. Za uspeh 1. muslimanske brigade treba u prvom redu zahvaliti uspešnoj intervenciji tenkovske čete koja je svojom vatrom omogućila brigadi da pređe u protivnapad i odbaci neprijatelja na polazne položaje. U 22 časa 31. decembra otpočeo je treći napad na Vaganac u kome je ovog puta učestvovala i 3. brigada sa 1: i 4. bataljonom, koji su napadali putem Ličko Petrovo Selo — Vaganac. Međutim, ni ovaj napad nije uspeo zbog slabije koordinacije između bataljona i brigada, pa je posle toga naređeno da se glavnina jedinica povuče na odmor, a da se 1. januar 1945. godine iskoristi za blokadu Vaganca i za temeljitije pripreme za napad koji bi usledio u toku noći 1/2. januara.

Pošto su u toku dana izvršene pripreme, koje su se sastojale u dogovorima između štabova brigada o saradnji i boljoj koordinaciji pešadije sa pratećim četama, oklopnom četom i artiljerijom i o preciziranju svih detalja oko početka napada, 2. januara u 0,30 časova otpočeo je napad, iako je vreme bilo još gore nego prethodne noći. Sneg je i dalje padao nošen jakom burom. Snežni nanosi do stigli su visinu blizu jednog metra, što je otežavalo kretanje boraca i brzo manevrisanje jedinica. Pod takvim okolnostima 2. i 3. brigada 8. divizije i 1. muslimanska brigada UOG uspele su da neopaženo priđu do prvih neprijateljskih prepreka. Pošto je žica na nekim mestima bila iskidana u ranijim napadima brigada, neki bataljoni 2. brigade 8. divizije i 1. brigade UOG prolaze kroz žičane prepreke i upadaju u prve ustaške rovove. U jurišu koji je usledio posle toga zauzeti su istureni neprijateljski bunker i saobraćajnice. Padom prednjih ustaških i legionarskih položaja bila je uzdrmana čitava neprijateljska obrana. Ovaj prvi uspeh brigada prisiljava neprijatelja da napusti položaje u Donjem Vagancu i da se povuče prema južnom delu sela, gde su 1. i 4. bataljon, 3. brigade već napadali. Neprijatelj koji se povlačio iz Donjeg Vaganca ne zadržava se u Gornjem Vaganцу, već pod zaštitom mraka i olujne noći vrši vrši proboj kroz položaje bataljona 3. brigade i naglo se povlači prema s. Izačić-Gradu, sa namerom da se probije u Bihać. Čim su se ustaše probile iz Vaganca, njihovo povlačenje usled snažnog pritiska 1. i 4. bataljona 3. brigade pretvara se u bekstvo. U rejonu Izačić-Grada razbijeni delovi neprijateljske posade iz Vaganca naletili su na naše jedinice na osiguranju, gde je došlo do ponovne žestoke borbe i nakon jednočasovne borbe neprijatelj je uništen.

Jako ustaško uporište još od 1941. godine nazvano „mali Berlin“, kako su ga ustaše zvale iz ponosa, bilo je nakon četrdesetdvočasovne borbe konačno oslobođeno. Jedinice 8. divizije i UOG uspele su da razbiju i unište najelitniju ustašku jedinicu, ojačanu legionarima, koja se dugo držala u Vaganцу i Ličkom Petrovom Selu. Za vreme borbi glavni teret izdržala je naša pešadija, koja je imala priličnu podršku u artiljeriji i tenkovima. Mada tenkovi nisu pružili ono što se od njih očekivalo, oni su ipak dosta

pomogli pešadiji pri izradi breša u žičanim preprekama i u odbijanju neprijateljskih protivnapada iz Vaganca.

Jaka brigadna rezerva u borbi za Ličko Petrovo Selo i Čelopek došla je do izražaja i kad je zatrebalo štab brigade je imao mogućnosti da njom blagovremeno interveniše gde god se ukazala potreba. U toku borbi za jedno i za drugo mesto posebno je došla do izražaja upornost naših boraca i jedinica brigade pri likvidaciji neprijateljskih otpornih tačaka i njegove čvrste odbrane i to pod teškim vremenskim nepogodama koje su tih dana vladale u podnožju Plješevice.

U borbi za Ličko Petrovo Selo i Čelopek zarobljeno je 12 ustaša i legionara, 30 je poginulo i 50 ranjeno. Zaplenjena su 2 minobacača 81 mm sa 17 mina, 1 minobacač od 50 mm sa 30 mina, 2 miträljeza, 14 puškomitraljeza, 3 pištolja, 17 pušaka, 2 signalna pištolja, 107 ručnih bombi, 15.020 metaka 7,9 mm, 1 radio-stanica, 1 telefonska centrala, 2 poljska telefona, 3 km poljskog telefonskog kabla, 19 šinjela, 6 bluza, 9 pari cipela, 12 čebadi, 3 konja, 2 karete i drugog materijala i životnih namirnica.

Gubici brigade iznosili su 7 mrtvih i 21 ranjen.

Broj ubijenih, ranjenih i zarobljenih neprijateljskih vojnika, kao i broj zaplenjenog naoružanja od strane jedinica 3. brigade u borbi za oslobođenje Vaganca, ne može se tačno utvrditi. Međutim, iz izveštaja štaba 8. divizije² vidljivo je da su 1. ustaški bataljon i delovi 373. legionarske divizije u toku borbi 31. decembra 1944, te 1. i 2. januara 1945. godine, imali 322 mrtva vojnika i 4 oficira i 33 vojnika zarobljena. Zaplenjeno je, pored ostalog, 2 haubice, 3 minobacača 81 mm sa 326 mina, 6 minobacača 45 i 50 mm sa nekoliko stotina mina, 3 mitraljeza, 29 puškomitraljeza, 295 pušaka, 798 ručnih bombi, 107.000 metaka 7,9 mm i dosta drugog materijala.

Ukupni gubici 3. brigade u vremenu od 31. decembra 1944. pa zaključno sa 2. januarom 1945. iznosili su 12 poginulih od toga 2 podoficira i 10 boraca i 38 ranjenih od kojih 2 oficira, 4 politička rukovodioca, 6 podoficira i 26 boraca.³

² Operativni izveštaj štaba 8. divizije nalazi se u arhivi Vojno-istorijskog instituta JNA, kut. 829.

³ Pregled gubitaka 3. brigade vidi se iz akta koji se čuva u navedenoj arhivi. Reg. broj 2—8/1, kut. 829.

U borbama oko Ličkog Petrovog Sela i Vaganca najviše se istakla 3. udarna brigada 8. divizije i 2. bataljon 2. brigade iste divizije. U vezi s ovim štab divizije svojim aktom od 5. januara 1945. godine⁴ dostavio je štabu 4. korpusa predlog za pohvalu ovih jedinica sledeće sadržine:

„U borbama pri likvidaciji jako utvrđenog neprijateljskog uporišta Čelopek, te u napadu na ustaško uporište Vaganac, istakle su se svojom borbenošću i prodornošću jedinice 3. udarne brigade na čelu sa štabom brigade.

U borbama pri likvidaciji jakog ustaškog uporišta Vaganac istakao se svojom borbenošću i prodornošću 2. bataljon 2. brigade na čelu sa kapetanom Pavlom Macutom, a naročito se istakla 1. četa toga bataljona na čelu sa poručnikom Simom Katićem.

Radi toga predlažemo da se navedene jedinice pohvale naredbom toga štaba.“

Predlog štaba divizije bio je usvojen i uskoro naredbom štaba korpusa pohvaljene su predložene jedinice za hrabro držanje i za veliki udio u oslobođenju Vaganca i Ličkog Petrovog Sela.

Borbe u rejonu Plaškog

Posle oslobođenja Vaganca i Ličkog Petrovog Sela 2. januara 1945. godine, jedinice 8. divizije dobine su kratak odmor i raspoređene su u rejonima Rakovice, Drežnik-Grada i Plitvičkih jezera. 3. brigada poslata je na odmor u sela Korita, Klanac i Brajdići kod Plitvičkih jezera.

Sneg koji je pao u Kordunu i Lici još u decembru 1944. i početkom januara 1945. dostigao je visinu jedan metar, a mestimično i više tako da je početkom 1945. godine neprijateljska delatnost iz garnizona u dolini Une, Like, Oguština i Karlovca bila svedena na izviđačke akcije manjih skijaških odeljenja. U isto vreme visok sneg i vremenske nepogode potpuno su paralisali akcije 8. divizije, te su i naše jedinice u toku januara bile ograničene na izviđačku delatnost. Za ovo vreme bila je organizovana vojnostručna nastava. U drugoj polovini januara 1945. godine 3. brigada, po naređenju štaba divizije, prebačena je u rejon Plaškog, sa zadatkom da dejstvuje na komunikaciji Plaški

⁴ Akt se čuva u arhivi VII JNA, kut. 828.

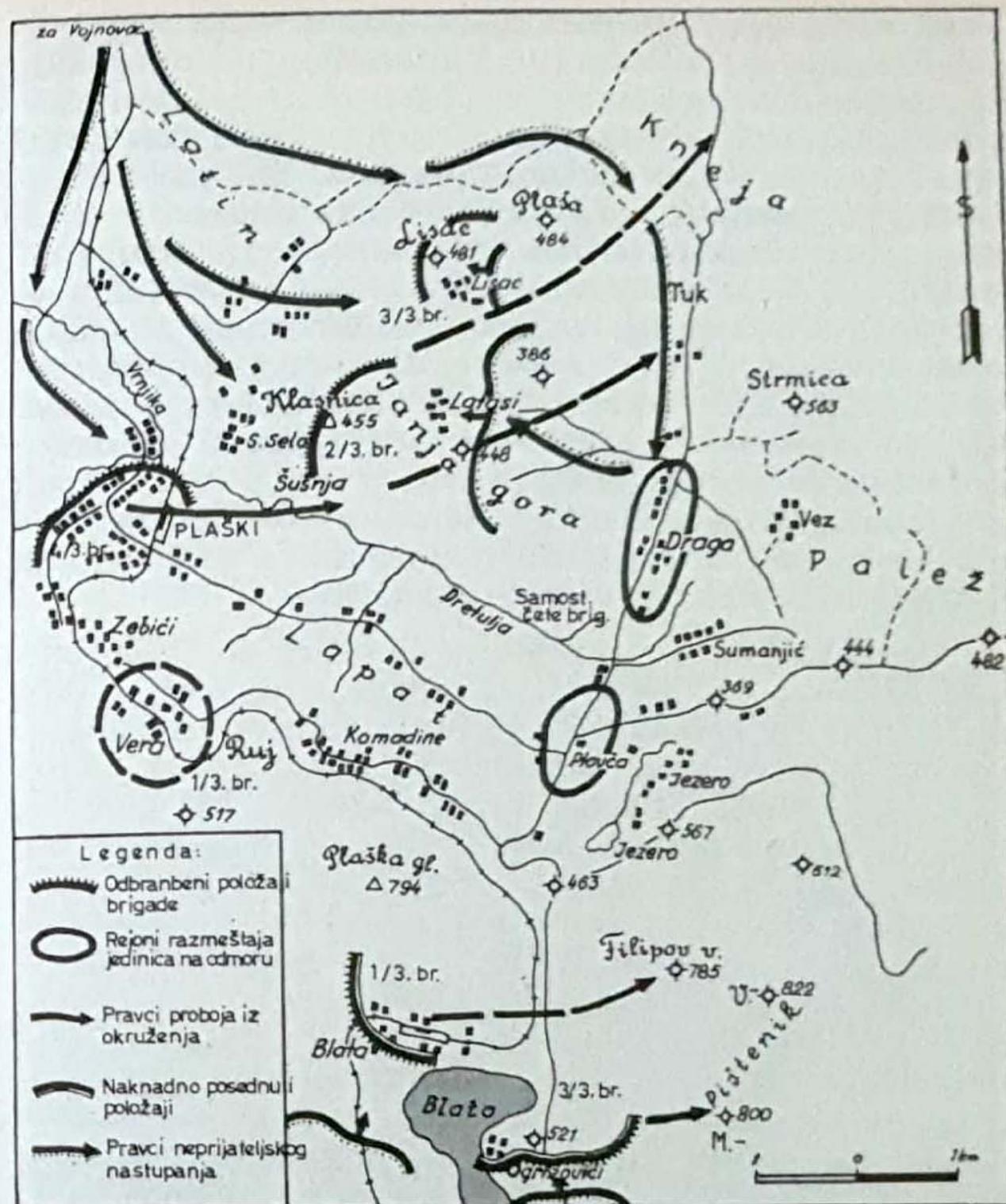
— Josipdol — Ogulin i Ogulin — Modruš — Brinje. Sem toga brigada je imala zadatak da osigura slobodnu teritoriju Plaščanske doline od upada neprijateljskih jedinica. Po dolasku na teritoriju Plaškog brigada je bila prisiljena da i dalje miruje jer je tih dana ponovo počeo da pada sneg i da duva snažna bura koja je oko Kapele trajala nekoliko dana.

Vreme je 2. februara bilo nešto bolje pa je taj dan iskorišćen za prvu organizovanu akciju. U toku dana 1. bataljon, ojačan jednom četom 4. bataljona, postavio je zasedu u šumi Kapeli kod mesta zvano Careva kuća. Oko podne naišla su od Josipdola prema Jezeranima 3 kamiona sa oko 60 legionara koji su sprovodili hranu, odeću i obuću za svoju posadu u Jezeranima. Naše jedinice dočekale su ovu kolonu i uspele su da unište dva kamiona, dok je posadi trećeg, zahvaljujući brzoj intervenciji jedne motorizovane neprijateljske kolone iz Josipdola i Oštarija, pristigla pomoć. U ovoj koloni bilo je oko 5 srednjih tenkova i preko 300 vojnika pešaka, pa je štab bataljona odlučio da povuče jedinice i da se vrati u Plaški.

U borbi je ubijeno 25 legionara, 6 ranjeno i 7 zarobljeno. Zaplenjeno je 3 automata, 20 pušaka, oko 2.000 puščanih metaka, 125 pari cipela, 130 pari pantalona, 145 bluza, 80 majica i nešto drugog materijala i životnih namirnica. Zaplenjena su 2 kamiona. Jedinice brigade imale su 1 lakše rafnenog borca.⁵

U početku februara štab brigade dobio je podatke da se izvesne snage ustaša i legionara koncentrišu u Josipdolu, Oštarijama i Tounju. Na osnovu ovih podataka 5. februara izvršen je raspored jedinica 3. brigade i to: 3. bataljon poseo je položaje u rejonu brda Lisac (k. 481) i s. Lisac, 2. bataljon Klasnica (t. 455), 4. bataljon nalazio se na položajima u rejonu Plaškog i 1. bataljon u brigadnoj rezervi u rejonu s. Vera i s. Lapat. Komandno mesto štaba brigade bilo je u severozapadnom delu s. Lapat, dok su samostalne čete i pozadinske ustanova brigade bile razvijene u selima Plavča i Draga.

⁵ O ovoj akciji štab 4. korpusa poslao je telegram pod brojem 117 od 2. februara 1945. Vidi knjigu depeša 4. korpusa od februara 1945. koja se čuva u VII JNA.

Raspored jedinica 3. brigade 6. februara 1945. i pravci neprijateljskog nadiranja prema položajima brigade.

U 7 časova ujutro 6. februara 1. ustaški bataljon, ojačan jednom četom legionara rezervnog bataljona 392. leg. divizije, krenuo je iz s. Vojnovca prema položajima brigade. Po izbijanju u rejon zaseoka Pavlice neprijatelj je formirao tri kolone i krenuo: desnom, s. Vojnovac — Plaški; srednjom, u pravcu Staro Selo kod brda Klasnica i

levom kolonom prema brdu Liscu. U isto vreme štab brigade dobio je obaveštenje da su 1. bataljon 847. puka 392. legionarske divizije i 19. ustaški bataljon krenuli iz Dabre u Licu, 6. februara rano ujutro stigli u Ličku Jesenicu i odmah produžili napredovanje prema s. Blatima i Plaškom i time ozbiljno ugrožavali pozadinu brigade. S obzirom na ovu situaciju, štab 3. brigade doneo je odluku da se sa 2. i 4. bataljonom i pratećom četom brigade suprotstavi ustašama koje su nastupale od Oštarija i Josipdola prema Plaškom, a 1. i 3. bataljon da se odmah uputi usiljenim maršom prema Blatima, sa zadatkom da u rejonu Blata sačekaju ustaše i legionare i da upornom odbranom ne dozvole da se neprijatelj probije u Plaški i da se spoji sa ustašama u rejonu Plaškog. Na osnovu ove odluke, koja je u konkretnoj situaciji bila realna, izdata su štabovima bataljona telefonska naređenja za akciju.

Oko 8 časova ujutro došlo je do oštih borbi na liniji brdo Klasnica — Plaški. U to vreme neprijatelj je već bio izbio na levu obalu reke Dretulje, severno od Plaškog, a druge njegove snage zaposele su položaje kod Starog Sela i dalji napad usmerile prema Klasnici. Svi pokušaji neprijatelja da u prvom naletu probije položaje 4. i 2. bataljona ostali su bez uspeha jer su bataljoni pružili vrlo žilav otpor. Međutim, ovaj ustaški napad bio je samo ratna varka i njime su ustaše težile da vežu naše bataljone za sebe i da odvrate pažnju štabova bataljona i štaba brigade od 2. ustaškog bataljona koji je nastupao od Oštarija i Josipdola, severno od brda Lisca prema šumi Kneji i s. Dragi, sa zadatkom da što pre izbije u pozadinu brigade i da od tog pravca ugrozi položaje brigade (2. i 4. bataljona) na Klasnici i u Plaškom, te da u zajednici sa 1. ustaškim bataljonom opkole ove jedinice brigade i da ih unište. Ovaj neprijateljski poduhvat potpuno je uspeo zahvaljujući tome što su položaji na Liscu nakon odlaska 3. bataljona ostali bez snaga brigade, pa je neprijatelj uspeo da izvede manevr u desni bok i pozadinu jedinica u Plaščanskoj dolini. Pošto je neprijatelj svoje napade u početnim dejstvima uglavnom orientisao prema Plaškom, a štab brigade je računao da je glavni cilj neprijatelja okupacija gradića Plaškog pa je zbog toga bilo zapostav-

Ijeno i neosigurano desno krilo i pozadina brigade. Mada je 3. bataljon povučen sa Lisca i upućen prema Blatima, štab 2. bataljona trebalo je, radi sopstvene bezbednosti i radi bezbednosti čitave brigade, da na Lisac postavi bar jedno streljačko odeljenje sa puškomitrailjezom i time bi bio sprečen svaki iznenadni upad neprijatelja sa tog pravca. U 10 časova pre podne još i dalje su trajale borbe u rejonu Klasnice i Plaškog. Za to vreme 2. ustaški bataljon ojačan četom legionara izbio je od Josipdola i s. Vojnovca u rejon Lisca a da uopšte nije bio primećen i odmah produžio napredovanje ka Kneji i s. Dragi. Na položajima Lisac ostala je prikrivena legionarska četa i otuda potpuno ugrozila desni bok brigade. Dok je neprijatelj vršio manevar preko Lisca i Kneje 1. bataljon brigade u 9 časova 6. februara izbio je u rejon Blata i poseo položaje s. Ogrižovići — k. 521, a nešto kasnije stigao je na ove položaje i 3. bataljon brigade. U 11,30 časova neprijateljska kolona od Ličke Jesenice ušla je u s. Begovac koje se nalazi južno od Blata i otpočela sa napadom na položaje 1. i 3. bataljona. Pošto je na ovom terenu sneg bio visok preko jedan metar manevarska moć ustaša i legionara bila je mala te oni nisu mogli da ispolje svoju premoć u ljudstvu i tehnicu. Njihovi napadi bili su uglavnom kanalisani u zahvatu puta Lička Jesenica — Plaški, pa su štabovi 1. i 3. bataljona uspeli da uspešno pariraju svim pokušajima legionara i ustaša i da se održe na zauzetim položajima. Nakon jednočasovne borbe situacija je ostala nepromenjena i neprijatelj nije imao skoro nikakvih izgleda da se probije u Plaški od pravca Ličke Jesenice.

U 13 časova 6. februara 2. ustaški bataljon, koji je nastupao od Vojnovca, preko Lisca, Kneje i Tuka, izbio je u s. Dragu. Tek kada je posle 13 časova počeo da nastupa prema Janja-gori radi izvođenja iznenadnog napada iz pozadine na 2. i 4. bataljon, koji su se još nalazili na liniji Klasnica — Plaški, štab brigade je bio obavešten o pokretu i o namerama ove ustaške kolone pa je izdao telefonsko naređenje štabovima 2. i 4. bataljona da se hitno povuku sa položaja i da se probiju iz ustaškog obruča i to: 4. bataljon pravcem Plaški — s. Šušnjari — Janja-gora (k. 448) prema brdu Strmici (k. 563), a 2. bataljon pravcem zaseok Latasi u Janja-gori — šuma Kneja. Pozadin-

ske jedinice brigade, koje su se nalazile u s. Plavča i s. Draga, uspele su da se u poslednji čas izvuku iz obruča i povuku u šumu Palež. Čim su štabovi 2. i 4. bataljona dobili naređenje za povlačenje i probijanje kroz neprijateljske položaje u šumi Janja-gora, bataljoni su svaki u svom pravcu krenuli u proboj. U isto vreme ustaške jedinice iz rejona Plaškog i Starog Sela otpočinju gonjenje bataljona, što je još više otežavalo i onako tešku situaciju u koju su upali bataljoni. Međutim, i u ovoj teškoj situaciji ljudstvo ovih bataljona, gazeći sneg dubok oko 1 metar, uspeva da odoli neprijateljskim napadima sa svih strana. Dok su zaštitnice 2. i 4. bataljona pružale ogorčen otpor, glavnine bataljona vršile su proboj neprijateljskih položaja koje je nešto ranije poseo u Janja-gori. Pod silnim naletom jurišnih grupa ustaški položaji bili su probijeni i bataljoni se nakon toga izvlače u rejon Tuka i Kneja. Za vreme odstupanja i proboja ustaškog obruča 2. i 4. bataljon imali su 18 mrtvih, 26 ranjenih i 7 nestalih. Izgubljena su 4 puškomitrailjeza.⁶ No i pored ovih gubitaka, iako su bili potpuno opkoljeni, bataljoni su za celo vreme borbe sačuvali formacijske celine, zahvaljujući što su starešine jedinice u najtežim trenucima imali kontrolu i komandu u svojim rukama. Za ovakvo dosta srećno izvlačenje iz jakog ustaškog obruča u prvom redu treba zahvaliti upornoj odbrani 1. i 3. bataljona jer su uspeli da zadrže nekoliko puta jačeg neprijatelja.

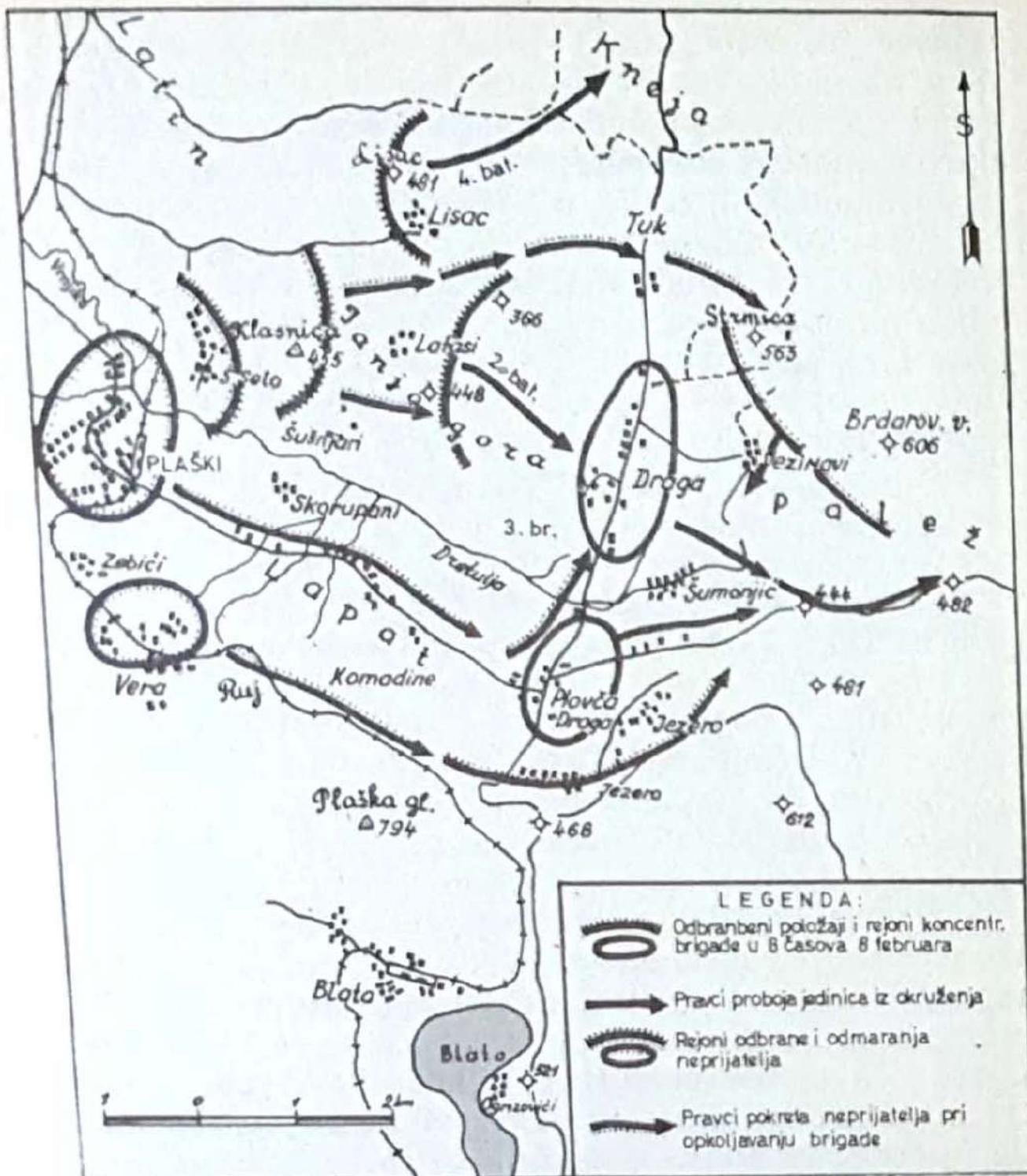
Posle završenog povlačenja 2. i 4. bataljona, štab brigade izdao je naređenje 1. i 3. bataljonu da se i oni povuku prema šumi Pišteniku i s. Šumonić, pa je ovim bio otvoren put neprijatelju od Blata prema Plaškom.

U sumrak 6. februara neprijatelj se zadržao na liniji s. Vera — Plaški — Staro Selo — brdo Klasnica, gde je i zanočio, dok je 3. brigada zanoćila na liniji Tuk — s. Vezmari — s. Šumonjići. 7. februara je još uvek bio na ovim položajima. Štab brigade, s obzirom na događaje od prethodnog dana a i zbog velikog umora ljudstva, predložio je štabu divizije da se brigada odmah povuče iz Plaščanske doline prema s. Rakovici i Slunju radi kratkog odmora i sređivanja jedinica. Međutim, ovaj predlog štaba

⁶ Vidi depešu broj 130 od 7. februara 1945, koju je štab 4. korpusa uputio GŠH. Depeša se nalazi u VII, reg. br. 10—8/1.

brigade nije usvojen već su umesto odmora bataljoni brigade još više istureni prema neprijateljskim položajima, mada nije bilo realnih izgleda da se jedinice brigade odlučnije suprotstave daleko nadmoćnjem neprijatelju, čije je ljudstvo bilo odmornije, dobro nahranjeno, popunjeno municijom, obučeno i opremljeno za planinsko ratovanje i za vođenje borbi po dubokom snegu. U zoru 7. februara raspored bataljona 3. brigade bio je: 4. bataljon na položajima u rejonu Lisac, 2. bataljon u rejonu Latas-brda (k. 386—448). Ostali bataljoni i prištapske jedinice u rejonu sela Drage i s. Plavče. U toku dana neprijatelj nije vršio nikakve pokrete.

U svanuće 8. februara jedan ustaški bataljon, jačine oko 400 ljudi, uspeo je da se neopaženo probije od Starog Sela u pozadinu brigade. Neprijatelj je, koristeći još mrak i nebudnost naših predstražarskih delova, koji su se nalazili na Liscu i Latasovom brdu kod zaseoka Latasi, prošao kroz međuprostore 2. i 4. bataljona i produžio dalje prema Tuku. Tek pošto su ustaše i legionari izbili na put Plaški — s. Tobolić kod Tuka, njegovi prednji delovi bili su primećeni od strane osmatračkih organa brigade. Dok je štab brigade dobio obaveštenje o pokretu neprijatelja, ustaše su već bile zaposele položaje u pozadini brigade na brdu Strmica (k. 563), težeći da prodru dalje prema jugu radi presecanja puta s. Plavča — s. Rakovica koji vodi kroz šumu Ljupča, sa zadatkom da presekut odstupnicu jedinicama brigade, ukoliko one pokušaju da se povuku u tom pravcu. Za vreme pokreta neprijateljske kolone preko Kneje ka Strmici, druge dve njegove kolone, jačine jednog ojačanog bataljona, krenule su i to jedna kolona železničkom prugom Plaški — s. Vera, preko brda Ruj, koje se nalazi na severozapadnim padinama Plaška glava (t. 794), i dalje u pravcu raskrsnice puteva Plaški — Lička Jesešnica i Plaški — s. Rakovica, sa zadatkom da ne dozvole odstupanje jedinica brigade u pravcu Blata, a ujedno da u sadejstvu sa svojim jedinicama koje su posele brdo Strmica zatvore odstupnicu brigadi prema Rakovici. Druga veća ustaška grupa kretala se putem Plaški — s. Plavča sa zadatkom da izvrši napad na glavninu brigade u rejonu s. Plavča i s. Draga.

Raspored jedinica brigade u vreme okruženja od strane ustaških i okupatorskih jedinica 8. februara 1945. kod Plaškog.

Pošto je štab brigade bio prilično kasno upoznat o stvarnom stanju na terenu i o neprijateljskim pokretima, te je zbog toga sa zakašnjenjem usledilo i naređenje za povlačenje bataljona sa Lisca i Latasova brda, kao i za blagovremeno izvlačenje glavnine brigade. U vezi sa ovom situacijom štab brigade izdao je naređenje za proboj jedinica iz s. Plavča i s. Drage i da odstupe preko s. Šumonjića

— k. 482 u rejon s. Bajića. Štabu 4. bataljona bilo je prepušteno da sam odluči kojim pravcem će se povući. Čim je počelo povlačenje brigade, njene jedinice su bile sa svih strana napadnute. Čak i ustaške jedinice sa brda Klasnica i od Starog Sela krenule su u napad, pa je u rejonu s. Plavče i s. Drage, zatim na delu puta koji vodi od s. Plavče do zaseoka Bajići u šumi Ljupča nastala teška borba. Neprijatelj je navaljivao sa svih strana, težeći da prisili jedinice brigade na predaju ili da ih dovede u takvu situaciju gde bi bile potpuno uništene. U tako složenom i teškom položaju jedino su se snašli štabovi 1, 2. i 3. bataljona, sačuvali su hladnokrvnost, prisebnost i održali jedinice u rukama. Komandanti bataljona 1. Mile Trkulja, 2. Cvijo Sudar i 3. Mile Božić svojim prisustvom i ličnim primerom podstrekivali su borce na izdržljivost i upornost. U ovoj situaciji najbolje je prošao 4. bataljon, s obzirom na to što je štab bataljona izabrao najpogodniji pravac povlačenja, tako da u toku odstupanja nije naišao na neprijatelja. Štab 4. bataljona u ovoj situaciji samo je brinuo o svojim jedinicama. Iako su ostali bataljoni bili u vrlo teškoj situaciji, štab 4. bataljona, mada je imao mogućnosti nije im pritekao u pomoć. U selu Dragi pozadinske jedinice brigade i bataljona bile su iznenadno napadnute od infiltriranih ustaških delova. Najvažnije je bilo sačuvati ljudstvo pa iako deo brigadnog materijala propadne. U najtežoj situaciji našao se 1. bataljon koji je pri proboru od zaseoka Šumonjići prema šumi Ljupča naišao na neprijateljske položaje u šumi Palež, severoistočno od kote 444 i bio istovremeno napadnut sa fronta i bokova. Probijanje bataljona bilo je vrlo teško jer je jedini put na kome je bila snežna prina bio posednut jakim ustaškim jedinicama, pa je ljudstvo bataljona moralo gaziti duboki sneg što je usporavalo kretanje jedinica, a neprijatelju su bili stvorenii idealni uslovi za tučenje vatrom jedinica bataljona. Bataljon bi se našao još u težoj situaciji da komandant bataljona nije blagovremeno postavio mitraljesku četu na bezimenu kotu 200 m jugozapadno od kote 482. Pri proboru ova četa je mitraljeskom vatrom prikovala ustaše za svoje položaje i tako olakšala probor ostalih četa bataljona.

Posle probora 1. bataljona ostao je otvor u neprijateljskim položajima kroz koje su se probili ostali bataljoni

brigade. Izbijanjem jedinica brigade u rejon zaseoka Ba-jića, ustaše su se povukle u Plaški. Odmah zatim upućeno je nekoliko grupa boraca da pretraže zemljište na kome su vođene borbe radi prikupljanja ranjenih i mrtvih i radi sakupljanja ostavljenog naoružanja i materijala. Po povratku ovih ekipa sa terena, bilo je interesantno slušati njihova izlaganja o stanju na koje su oni naišli. Na prostoru od oko 10 km² nađeno je preko 30 mrtvih naših boraca i neprijateljskih vojnika. Oko njih nalazila se razbacana oprema, oružje i mrtvi konji. Sneg je bio crven od prolivene krvi i krvi ubijene stoke.

Prilikom proboga iz neprijateljskog obruča brigada je imala 20 mrtvih, 5 nestalih i 15 ranjenih.⁷

Ukupni gubici neprijatelja u borbama 6. i 8. februara iznosili su oko 100 mrtvih i ranjenih. Naši gubici u istom periodu bili su: 38 mrtvih, 12 nestalih i 41 ranjen. Među poginulima nalazio se komesar 2. bataljona Ico Kosanović, adutant 1. bataljona Dušan Grba, komandir čete Stanko Janjanin i komesar čete Jovan Ilić. Među nestalima bili su: pomoćnik komesara čete Stevo Dmitrović i oficir pri štabu 4. bataljona pporučnik Miloš Šimunlija. Ranjene starešine bile su komesari četa Stanko Tarbuk i Mirko Lovrić i pomoćnik komesara čete Milić Tepšić.

Sem gubitaka u ljudstvu brigada je 6. i 8. februara izgubila 1 mitraljez, 2 pt-puške, 16 puškomitraljeza, 42 puške, 2 automata, 2 pištolja, oko 3.000 metaka 7,9 mm, 2 konja, 5 brdskih kazana, 1 km poljskog telefonskog kabla. Za vreme borbi i proboga utrošeno je 20.496 metaka za puške i automatsko naoružanje, 37 ručnih bombi i nešto ostale municije.

Za akcije 6. i 8. februara neprijatelj je izvršio posebne pripreme, uvežbavao je ljudstvo u gerilskom ratovanju i kretanju po dubokom snegu i u snabdevanju jedinica posebnom opremom i naoružanjem. Pre svega, većina neprijateljskih vojnika bila je naoružana poluautomatskim puškama, automatskim naoružanjem i snabdevana dovoljnim količinama municije. Suvišna oprema i odevni predmeti koji su otežavali pokrete po snegu zamenjeni su laganjom i prikladnjom odećom. Pri izradi planova napada pošlo

⁷ Operativni izveštaj štaba 8. divizije nalazi se u arhivi VII JNA, reg. br. 2—1, kut. 828.

se od stvarne situacije koja je bila na terenu: razmeštaja jedinica, taklike njihovog ratovanja, dubokog snega, slabe odeće i obuće boraca i geografskog sastava zemljišta. Sern toga, neprijatelj je posebnu pažnju posvetio organizaciji veza brigade i razmeštaju štaba brigade i štabova bataljona. Na osnovu tako dobro proučene situacije plan napada i vatre razrađeni su do najmanjih sitnica. Zato nije ni čudo što je neprijatelj u toku svega tri dana izvršio dva dosta uspela napada na brigadu i naneo joj do tada najosetnije gubitke.

Vremenske prilike tih dana u rejonu Plaščanske doline više su pogodovale napadaču, a posebno takvim jedinicama koje su se dobro pripremile za ratovanje po snegu i temperaturi od -20°C . Sneg je padao češće pa ni prtina nije bilo dovoljno tako da su borci brigade za vreme odstupanja i probroja jedva hodali, pri čemu ih je neprijatelj lakše gonio pokretom i vatrom.

Osnovne slabosti koje su ispoljene o komandovanju bile su; štab brigade praktično nije postojao a njegov se uticaj za vreme borbe nije ispoljio (komandant se nalazio na lečenju; načelnik štaba i komesar obično su se nalazili kod najugroženijih bataljona, itd.).

Štab divizije kada je primio izveštaj o neuspehu 3. brigade 6. februara 1945. u rejonu Plaškog, nije smeо dozvoliti da brigada ostane i dalje raspoređena tako da ju je neprijatelj svakog časa mogao ponovno iznenaditi i naneti joj nove gubitke. Tim pre što je njen ljudstvo od umora, nespavanja, gladi i pretrpljenog neuspeha preživljavalo izvesnu krizu. I pored toga brigada je prema naređenju štaba divizije zadržana u ravničastom zemljištu i na domaku jačih neprijateljskih snaga koje su se nalazile u širem rejonu Plaškog.

Iako je brigada 6. februara pretrpela nepotrebne gubitke, zbog nebudnosti i slabog obezbeđenja krila i bokova, štab brigada, a ni štabovi bataljona nisu izvukli na vreme potrebne pouke iz ovog primera, pa nije ni čudo što je neprijatelj na isti način svega dan kasnije doveo brigadu opet u težak položaj. U kritičnim momentima na komandnom mestu brigade nije bilo komandanta, komesara ni načelnika štaba brigade, što je takođe bio jedan od nedostataka.

Neprijatelj je mogao postići i veće uspehe da je u najtežim situacijama bio odlučniji i uporniji. Međutim, u teškim situacijama posebno je došla do izražaja odlučnost i upornost čitavog ljudstva brigade, a posebno nekih njegovih starešina. U toku proboja bilo je divnih primera junashva. Adžutant 1. bataljona Dušan Grba kada su se strojevi čete, koja je bila u prvim redovima, malo pokolebali i kada je izgledalo da ona neće uspeti da izvrši proboj ustaških redova, on junački izlazi pred četu i povikom: „Juriš drugovi, za mnom, neprijatelj beži“ podstiče čitavo ljudstvo čete na juriš i u silnom naletu borci probijaju ustaški lanac i omogućuju ostalim jedinicama izlaz iz okruženja. U toku juriša Grba je bio najpre ranjen a nakon toga drugi neprijateljski rafal pokosio ga je i on pada mrtav. Ili, drugi primer: Miloš Šimunlija, oficir pri štabu 4. bataljona, za vreme odstupanja bataljona iz Plaškog prema Latasovom brdu ostaje u zaštitnici sa grupom boraca. Kada je neprijatelj primetio da bataljon odstupa još više je navalio na zaštitnicu bataljona. Nastala je teška situacija. Trebalo je osigurati odstupnicu bataljona ali u tom slučaju treba žrtvovati i ljudstvo u zaštitnici. Kada je Šimunlija uvideo u kakvoj se situaciji nalazi zaštinica, uzima automat i tri ručne bombe i sam preuzima ulogu zaštitnice. Njegovim hrabrim držanjem omogućena je odstupnica zaštitnice, ali on nije uspeo da se povuče za bataljom.

Oslobodenje Bihaća

U vremenu od 1. do 6. marta brigada se nalazila u rejonu Primišlja i Tobolića i za to vreme imala je tri sukoba sa neprijateljem koji je iznenadnim ispadima nastojao da odbaci brigadu dublje prema slobodnoj teritoriji. U ovim borbama neprijatelj je svaki put bio zaustavljen i prisiljen na povlačenje prema Ogulinu. Ukupni neprijateljski gubici iznosili su 65 mrtvih i 70 ranjenih. U isto vreme brigada je imala 2 mrtva i 9 ranjenih. Pošto je neprijatelj pretrpeo neuspeh, i plan nije ostvario, konačno je odustao od daljih ispada prema slobodnoj teritoriji. Nakon toga brigada je već 6. marta u sumrak po naređenju štaba divizije krenula u rejon Plitvičkih jezera i Drežnik-Grada, gde je ostala sve do 20. marta 1945. godine.

U 7 časova 21. marta ujutro muslimanska brigada^{*} 8. divizije krenula je prema s. Baljevcu. 2. brigada ove divizije prema s. Izačić-Gradu kod Bihaća, sa zadatkom da izvrše napade na tamošnje neprijateljske posade. Oko 10 časova brigade su otpočele sa napadima na Baljevac i Izačić-Grad, dok je 3. brigada bila u divizijskoj rezervi. U 11 časova muslimanska brigada, nakon dvočasovne teške borbe, likvidirala je ustaše u s. Baljevcu i produžila nastupnim maršem prema Bihaću. U 14 časova 2. brigada u sadejstvu sa nekim jedinicama 7. divizije likvidirala je jako ustaško uporište u Izačić-Gradu i u s. Prnjavoru, koje se nalazi na severnom delu Izačić-Grada.

Oko 17 časova 22. marta 3. brigada, bez 3. bataljona, izvršila je napad na neprijateljsku posadu u s. Vedro Polje u kome se nalazila jedna ojačana četa legionara iz 373. peš. divizije. Za to vreme 3. bataljon naše brigade bio je pripodat muslimanskoj brigadi, koja se pripremala za napad na Zavalje (južno od Bihaća). Nakon jednočasovne borbe 1. bataljon uspeo je da prodre u sistem neprijateljske odbrane, čime je moral neprijateljskih vojnika bio poljuljan. Znake demoralizacije u neprijateljskim redovima koriste 2. i 4. bataljon i još snažnijim napadom uspevaju i oni da probiju neprijateljske prve odbrambene položaje. Kada se neprijatelj našao u kritičnoj situaciji njegova komanda pokušava protivnapadom da izbaci bataljone iz sela, ali im to ne uspeva. Mrak je pao i bataljoni brigade koriste tamu za bržu likvidaciju pojedinih uporišta, no i neprijatelj nastoji da što bolje iskoristi tamno veče za bolju odbranu posade. Pošto neprijatelju i nakon nekoliko neuspešnih protivnapada nije uspelo da zadrži nalete bataljona, on uspeva da zbog nebudnosti bataljona pronađe slabe spojeve u rasporedu jedinica i da se probije prema Bihaću.

U borbi za Vedro Polje neprijatelj je imao 20 poginulih i 30 ranjenih. Brigada je zarobila 19 legionara. U istoj borbi brigada je imala 6 mrtvih i 17 ranjenih. Među ranjenima bilo je 5 podoficira komandira odeljenja i vodova. Zaplenjeno je 21 puška, 1 tromblonska puška, 5.400 metaka 7,9 mm, 100 ručnih bombi, 21 konj, 40 kg kože za obuću, 10 šinjela i drugog materijala i hrane.

* Muslimanska brigada došla je u sastav 8. divizije nakon rasformiranja UOG, koncem februara ili prvih dana marta 1943. g.

Muslimanska brigada u toku noći 21/22. marta nije likvidirala neprijateljsku predstražu na Vučjaku kod Zavalja, pa je tek noću 22/23. marta počela borba za Zavalje. Kako brigadi u prvom jurišu nije pošlo za rukom da probije neprijateljsku odbranu, to je štab divizije iste noći ubacio u borbu i 3. bataljon 3. brigade, koji je napadao na Zavalje sa severne strane sela. Oko ponoći obustavljen je napad na Zavalje, jer brigadi i pored ovog pojačanja nije uspelo da uđe u mesto. U 3 časa 24. marta ujutro muslimanska brigada sa 3. bataljonom 3. brigade i prvim delovima 26. divizije 4. armije koji su stigli iz Like ponovo napada na Zavalje. Borba je bila vrlo teška. U prvim jurišima ranjen je politički komesar 3. bataljona Milić Bećo Vojnović, a već na sledećem jurišu teže je ranjen i vršilac dužnosti komandanta bataljona Jovan Gvozdić. U svanuće 23. marta delovi 26. divizije, muslimanske brigade i 3. bataljona uz podršku tenkova 4. armije upadaju u Zavalje. Pošto neprijatelj nije više mogao da izdrži stalne napade jedinica NOV, povlači se u Bihać, ostavivši u Zavalju preko 50% mrtvih i ranjenih legionara.

U vremenu od 21. do 23. marta 1945. godine jedinice 7. i 8. divizije u snažnim naletima oslobodile su sva sela oko Bihaća. U tim akcijama oslobođen je Vaganac, Ličko Petrovo Selo, Baljevac, Brekovica, Turija, Izačić-Grad, Vedro Polje, Zavalje i druga mesta. Kako je ova akcija čišćenja uspela i pošto je u rejon Bihaća stigla i 26. divizija 4. armije odlučeno je da se produži sa napadom na Bihać, mada po ranijem operativnom planu napad na Bihać nije bio predviđen.

Za napad na Bihać predviđena je 8. divizija, izuzev 1. brigade koja se nalazila u rejonu Plitvičkih jezera i vodila borbe sa neprijateljem koji se pokušavao probiti iz Like u Kordun.

Plan napada donet je na brzinu i sadržavao je samo osnovne zadatke jedinica, jer je napad na Bihać trebalo da usledi posle pregrupisavanja jedinica, predviđenih za akciju, pa nije bilo vremena za šira razmišljanja i izradu detaljnijeg plana. Naime, trebalo je iskoristiti momentanu demoralizaciju koja je zavladala među neprijateljskim vojnicima i jedinicama u gradu, a koja je nastala kao rezultat nagle likvidacije svih okolnih nemačko-ustaških posada.

Suština plana napada na Bihać sastojala se iz sledećeg:

1. — Da napad na grad otpočne 24. marta pre podne, s tim da se u prvoj fazi napadne na deo grada koji se nalazi na levoj obali reke Une zato što su se raspoložive snage 7., 8. i 26. divizije NOV nalazile koncentrisane samo prema tom delu grada.

2. — Uporedo sa napadom na zapadni deo Bihaća biti spremna za forsiranje Une radi početka napada i na drugi deo grada koji leži na desnoj obali reke.

3. — U toku napada nastojati da se sačuva most na Uni, koji spaja zapadni sa istočnim delom grada, kako ga neprijatelj ne bi uništio za vreme borbi.

U početnoj fazi napada raspored jedinica 8. divizije bio je: 3. brigada, ojačana oklopnim bataljonom 4. armije, imala je zadatku da napada pravcem Vedro Polje — zahvat puta koji vodi od Vedrog Polja prema Bihaćkom polju i Bihaću. Desno od 3. brigade putem Zavalje — Žegar — Bihać nastupala je 26. divizija, a levo 2. brigada 8. divizije. Muslimanska brigada bila je u divizijskoj rezervi.

Štab 3. brigade izdao je u rejonu Vedrog Polja jedinicama usmenu zapovest za napad. Po ovoj zapovesti brigada je sa jedinicama za ojačanje trebalo da krene iz rejona Vedrog Polja u 8.30 časova ujutro 24. marta. Pokret prema Bihaću bio je predviđen da se izvede u marševskoj koloni, s tim da na čelu kolone maršuje oklopni bataljon, zatim 1. bataljon i štab brigade. Iza 1. bataljona trebalo je da nastupa 2. bataljon, a potom 3. bataljon sa pratećom četom brigade i 4. bataljon na začelju. Trupna komora brigade ostavljena je u rejonu s. Turije, sa zadatkom da odmah razvije brigadnu stanicu za snabdevanje. Po izbijanju čelne kolone na oko 1.000 m pred selo Križ u kome su se nalazili istureni položaji bihaćkog garnizona, brigada je trebalo da se razvije za borbu. Borbeni raspored bio je sledeći:

— 1. bataljon, ojačan oklopnom četom, od mesta razvoja da krene prema Bihaću, s tim da svojim desnim krilom pročisti selo Križ i da održava stalnu vezu sa jedinicama 26. divizije;

— 2. bataljon, ojačan oklopnim bataljonom, bez jedne čete, da se kreće u zahvatu puta koji vodi kroz Bihaćko

polje u Bihać, težeći da što pre izbije na raskrsnicu puteva severno od s. Križ;

— 3. bataljon, ojačan pratećom četom brigade, od linije razvoja nastupa levo od 2. bataljana, s tim da održava vezu sa jedinicama 2. brigade koje su imale da napadaju levo od njega;

— 4. bataljon u brigadnoj rezervi;

— četa za vezu imala je zadatak da početkom borbe uspostavi telefonske veze između štaba brigade i štabova bataljona;

— inžinjerijska četa bila je na okupu i uvek spremna za akcije bilo na kom pravcu, radi izrade prelaza preko reke Une, raščićavanja minskih polja, likvidacije jako utvrđenih objekata pomoću jurišnih pionira čete.

Oko 10 časova 24. marta čelo kolone brigade izbilo je na 500 metara pred severnim delom s. Križ. Neprijatelj je otvorio vatru na prethodnicu brigade. Čim je otvorena vatra jedinice brigade razvile su se za borbu i krenule u napad. 1. bataljon krenuo je prema neprijateljskim položajima u Križu, a za njim su pošle i ostale jedinice svaka u svom pravcu. U borbi za likvidaciju neprijateljskog uporišta u Križu, 1. bataljon upotrebio je jednu pešadijsku i oklopnu četu. Obe ove čete bez zastajkivanja krenule su odlučno u napad, s tim što je oklopna četa mitraljeskom i artiljerijskom vatrom tukla neprijateljske vatrene tačke i time brzo prisilila neprijatelja na povlačenje prema gradu. Za vreme povlačenja ove neprijateljske grupe, ona je bila gonjena vatrom i pokretom jedinica 1. bataljona pa je vrlo malo neprijateljskih vojnika uspelo da se spase. Negde oko 10.30 časova ujutro oslobođeno je mesto Križ na periferiji Bihaća, a u isto vreme druga brigada 8. divizije zauzela je jedan isturenji neprijateljski položaj na koti 246, koja se nalazi u Bihaćkom polju.

Oslobodenjem Križa otpočela je teška borba u predgrađu na levoj obali Une. Neprijatelj se žilavo branio, mada moral kod njegovih vojnika pre početka napada nije bio na visini, te je štab 8. divizije računao da će neprijatelj pružiti slabiji otpor. U ovoj borbi trebalo se boriti za svaku kuću, osvajati svaki bunker po bunker i rov po rov. No, i pored toga borci 3. brigade i ostalih jedinica nošeni željom za pobedom napadali su svom žestinom. Pešadijske

jedinice brigade imale su snažnu podršku oklopnog bataljona pa i divizijske artiljerije. Međutim, usled slabijih veza između pešadije i podržavajuće artiljerije u nekoliko navrata sopstvena artiljerija gađala je po položajima bataljona naše brigade i time usporavala tempo napredovanja, a kod izvesnog dela boraca izazvala strah od gubitaka. Oko 16 časova brigada je izbila pred križanje puteva Zavalje — Bihać i Ličko Petrovo Selo — Bihać odakle je neprijatelj pružao ogorčen otpor iz bunkera oko raskrsnice i utvrđenih objekata i zgrada. Radi likvidacije te raskrsnice štab brigade ubacio je u borbu i 4. bataljon iz brigadne rezerve, a posle ovog brigada je u zajednici sa jedinicama 26. divizije likvidirala neprijatelja u tom delu grada i nastavila sa napredovanjem prema Uni. U toku napredovanja brigade, neprijatelj je izvršio 3—5 protivnapada na jedinice brigade, međutim, svaki pokušaj neprijatelja da zaustavi napredovanje brigade bio je slomljen i naši bataljoni ponovo bi krenuli dalje. Za vreme napada u gradu svaki bataljon imao je u bataljonskoj rezervi po jednu ojačanu četu koja je služila za razbijanje neprijateljskih jačih otpornih tačaka i za odbijanje njegovih protivnapada.

U toku noći 24/25. marta muslimanska brigada 8. divizije prešla je kod s. Vrkašić na desnu obalu r. Une, sa zadatkom da napadne i likvidira neprijateljski spoljni obrambeni pojaz u rejonu Bakšaiš, a potom da čisti deo grada na desnoj obali Une i da tako našim jedinicama stvori uslove za forsiranje reke. Pošto je u toku 24. marta veliki deo grada na levoj obali Une bio oslobođen, noću 24/25. marta jedinice 3. brigade, pa i ostale naše jedinice, imale su nekoliko časova kratkog odmora. Rano ujutro 25. marta 3. brigada krenula je ponovo u napad. Levo od nje 2. brigada skoro je bila očistila od neprijatelja „svoj“ deo grada i potom je i ona prebačena preko Une u Vrkašić i Kralje radi pripreme za napad na deo grada koji se nalazi na desnoj obali Une. 3. brigada 25. marta u svom napredovanju naišla je na žilav otpor neprijatelja. No, pošto je 26. divizija uspešno osvajala deo po deo neprijateljskih položaja, to je bataljonima 3. brigade bilo olakšano dalje napredovanje. Mada je neprijatelj nastojao da po svaku cenu održi svoje trupe na levoj obali Une to mu nije

pošlo za rukom već je bio prisiljen da se uz velike gubitke u ljudstvu i tehnički povuče na desnu obalu reke.

Po oslobođenju dela grada, koji se nalazi na levoj obali Une, 3. brigada je po naređenju štaba divizije prebačena u s. Klokoč kod Bihaća radi odmora i priprema za odlazak na teren Rakovice i Slunja, gde je neprijatelj izbio od pravca Karlovca i Ogulina. Nakon odlaska 3. brigade iz Bihaća, borbe u gradu su nastavljene još dva dana i 28. marta 1945. grad je konačno oslobođen.

U toku borbe 3. brigade u Bihaću njene jedinice ubile su 118, zarobile 57 i ranile 180 neprijateljskih vojnika. U isto vreme naša brigada imala je 4 mrtva i 36 ranjenih.

Zaplenjeno je 7 puškomitrailjeza, 72 puške, 8 automata, 11 pištolja, 2.050 ručnih bombi, 20.000 metaka 7,9 mm, 3 radio-aparata, 26 telefona, 4 pisaće mašine, 1 rotospojna aparat za umnožavanje, 2 šapirografa, 120 šinjela, 100 bluza, 40 hlača, 150 čebadi, 40 pari cipela, 100 kg papira, 6.700.000 kuna i dosta drugog materijala i životnih namirnica.⁹

Plan napada na Bihać bio je dobro postavljen i ostvaren. Raspored bataljona u početku napada bio je takođe dobar i zahvaljujući njemu kao i visokom moralu boraca i starešina ne samo 3. brigade već i ostalih jedinica koje su učestvovali u napadu na Bihać, neprijateljska spoljna obrana je brzo likvidirana i tada je nastala ogorčena borba sa neprijateljem koji je težio da po svaku cenu održi Bihać u svojim rukama. Međutim, štab brigade je blagovremeno intervencijom brigadne rezerve, te održavanjem stalne veze sa susednim jedinicama, koordinirao napad i pokret svojih bataljona i tako jednim vrlo solidnim planom napada njene jedinice postizavale su uspeh za uspehom. Iako je borba bila dinamična i oštra, bataljoni brigade nisu imali većih gubitaka zahvaljujući dobroj usklađenosti pokreta jedinica i vatre, te uskoj saradnji između pešadije i tenkova. Tokom cele borbe samoinicijativa starešina i većine boraca bila je na visini. Borci su tokom borbe, a to se prenelo i na cele jedinice, planski dejstvovali i u toku napada uvek tražili načina kako bi najlakše i bez gubitaka

⁹ Vidi pregled izvedenih operacija jedinica 8. divizije za mart 1945. Op. br. 22 od 4. aprila 1945, koji se nalazi u arhivi Vojnoistorijskog instituta JNA, reg. br. 7—1/1, kut. 828.

zauzeli neki objekat iz koga je neprijatelj davao otpor, omogućavali svom susedu levo i desno da lakše i bez gubitaka kreće napred i goni neprijatelja.

Borbe oko Slunja, Poloja i Primišlja

U toku najžešćih borbi za oslobođenje Bihaća, delovi 392. legionarske divizije i dva bataljona 1. rezervnog lovačkog puška iz Generalskog Stola i Ogulina izvršili su prodor prema Primišlju, s. Perjasici i Slunju. U vezi sa ovom situacijom 3. brigada je po narednju štaba 8. divizije povučena 25. marta iz borbi u Bihaću i nakon kratkog odmora upućena u pravcu Slunja. 26. marta brigada je stigla u rejon Rakovice. Tu su jedinice brigade imale kratak odmor a potom je nastavljen marš ka Slunju sa zadatkom da u svanuće 26/27. marta izbije u blizinu brda Melnica (t. 518) i brda Kosovo kod zaseoka Katići, gde se nalazio jedan bataljon legionara i nešto ustaša.

Organizacija i tok marša bila je prepustena štabovima bataljona, jer je štab brigade pre pokreta upoznao komandante bataljona sa pravcem marša, vreme polaska i dolaska pojedinih bataljona u određene rejone. Polazak prvih bataljona na marš počeo je noću 26/27. marta u 21 čas, zahvaljujući dobroj organizaciji kao i tome što je pokret izведен bez zastoja, svi bataljoni stigli su u određene rejone oko 1 čas posle ponoći. U toku marša dobijeni su podaci o približnoj jačini i rasporedu neprijateljskih jedinica u rejonu Melnice i Kosova.

U zoru 27. marta brigada je sa 1., 2. i 3. bataljonom izvršila napad na neprijatelja, s tim što je 1. bataljon napao neprijatelja na brdu Melnici, a 2. i 3. bataljon imali su zadatak da napadnu i likvidiraju neprijatelja u zaseoku Katići i na brdu Kosovo. 4. bataljon bio je u brigadnoj rezervi i imao je zadatak da održava tesnu vezu sa 1. bataljom te mu, ukoliko on sam ne bi mogao da likvidira neprijatelja na Melnici, treba pomoći. Pre početka napada računalo se na to da je moral neprijateljskih vojnika slab i da neće pružiti ozbiljniji otpor. Međutim, već na samom početku napada uočeno je da legionari, Nemci i ustaše čvrsto drže položaje i da će se grčevito braniti. Prvi naš

napad neprijatelj je dočekao snažnom vatrom i uspeo je da nas povrati na polazne položaje. Naše jedinice ponovo su izvršile pripreme za napad i pod zaštitom dejstva minobacačke i mitraljeske vatre bataljoni su krenuli po drugi put u napad. Dobrim manevrom jedinice 2. bataljona i jedna četa 3. bataljona uspele su da zauzmu prednje neprijateljske položaje na Kosovu. Odmah zatim čete 2. i 3. bataljona žešće napadaju i kada je izgledalo da će neprijatelj biti prisiljen da napusti brdo Kosovo, legionari ubacuju u borbu dve čete iz rezerve i protivnapadom zauzimaju izgubljene položaje. Oko podne izvršen je i treći napad na celom frontu brigade. Ovog puta naš napad je bio toliko snažan da je neprijateljska odbrana morala popustiti a pošto su bili zauzeti istureni legionarsko-ustaški položaji, štab brigade ubacio je i brigadnu rezervu, koja je snažnim napadom na težište odbrane na brdu Melnici uspela da slomi neprijateljski dalji otpor. Tada su Nemci, ustaše i legionari počeli da se povlače prema Primišlju i Poloju odakle je u isto vreme krenulo nemačko pojačanje radi prihvata svojih jedinica koje su odstupale od Slunja. Gonjenje neprijatelja nije vršeno jer su naše jedinice bile do kraja fizički iscrpljene, uz to i tučene jakom artiljerijskom vatrom od pravca Primišlja i Poloja.

U toku ove borbe kod Slunja neprijatelj je imao 62 mrtva i 95 ranjenih, 3 legionara su zarobljena. Zaplenjeno je 10 pušaka, 1 automat, 2 pištolja, 1 radio-stanica, 5.000 metaka 7,9 mm, 1 dvogled, 6 pari cipela i drugog materijala. Mi smo imali 7 mrtvih i 26 ranjenih. Izgubljen je 1 mitraljez.¹⁰

Posle povlačenja neprijateljskih jedinica od Slunja one su zaposele položaje s. Perjasica — s. Poloj — s. Primišlje — s. Tounjski Tržić i na taj način zaposele novu liniju odbrane na slobodnoj teritoriji Korduna. U prvo vreme nije se znao tačan zadatak neprijateljskih jedinica na ovim položajima. Mislilo se da je osnovni cilj ovih okupatorskih jedinica da se stvori širi obruč ispred komunikacije Ogulin — Karlovac, koja je inače do tada bila često izložena napadima naših jedinica NOV i POJ. Međutim,

¹⁰ Vidi pregled izvedenih mesečnih operacija 8. divizije u martu 1945. Op. br. 22 od 4. aprila, koji se nalazi u arhivi VII JNA, reg. br. 7—1/1, kut. 828.

kasnjim razvojem događaja na teritoriji Like i u dolini reke Une video se da je neprijateljski ispad prema Slunju i posedanje položaja na liniji Perjasica — Tounjski Tržić trebalo da posluži za prihvatanje okupatorskih i ustaških jedinica koje su se povlačile sa teritorije Like i Bosanske krajine.

Dejstvo podržavajuće artiljerije za vreme odbijanja neprijateljskog napada od strane jedinica 3. brigade. Snimljeno u aprilu 1945. u rejonu s. Poloja.

U zoru 29. marta tri bataljona 3. brigade otpočeli su sa napadom na neprijateljske položaje koji su se nalazili na liniji kota 435 — severno od s. Mrzlo Polje — kota 494 (severno od Debele gl.) — brdo Debela glava. 4. bataljon napadao je na k. 435; 3. na k. 494 i 2. na položaje na brdu Debela glava. Pod zaštitom mraka naše jedinice krenule su u napad sa ciljem da iznenadno upadnu u neprijateljski sistem odbrane i da stvore povoljne uslove za brzu likvidaciju ustaša i legionara u s. Gor. Primišlju. U vezi sa

ovom zamisli štaba 3. brigade, njene jedinice pošle su na izvršenje zadatka. Međutim, do iznenadenja nije došlo iako su naše jedinice podilazile vrlo oprezno. Kada su prišle na 200 metara do neprijateljskih prednjih položaja na njih je otvorena vrlo žestoka vatrica iz celokupnog naoružanja. No, i pored toga dve čete 2. bataljona uspele su da na juriš zauzmu prednje neprijateljske položaje i da se ukline u sistem njegove odbrane. Nakon ovog prvog uspeha, bataljon ubacuje u borbu i rezervu sa zadatkom da proširi svoj uspeh, ali tada i neprijatelju pristižu sveža pojačanja od Primišlja i protivnapadom ovih snaga 2. bataljon je prisiljen da se povuče sa Debele glave. Ostala dva bataljona naše brigade imala su delimičnih uspeha, ali su nešto kasnije protivnapadima bili odbačeni na polazne položaje. Oko 8 časova bataljoni su ponovo krenuli u napad. Od polaznih do jurišnih položaja potpomagale su mitraljeske čete i prateća četa brigade. Pod dejstvom mitraljeske i minobacačke vatre bataljoni su uspeli da se prebace do jurišnih položaja i da izvrše brz i energičan napad. Iako je neprijatelj i ovoga puta dejstvovao snažnom vatrom sva tri bataljona uspela su da se ukline u neprijateljsku odbranu i kada je počela borba po dubini, neprijatelj je ubacio u borbu sveže rezervne snage, a potom je protivnapadom po drugi put odbacio jedinice brigada na polazne položaje. Posle ovog, štab brigade odustao je od daljih akcija i naredio da se bataljoni povuku.

U toku borbe u rejonu Debele glave kod Gor. Primišlja neprijatelj je imao 15 mrtvih i 23 ranjena. Mi smo imali 2 mrtva među kojima i komesara 2. bataljona Slavka Jakšića i 13 ranjenih.

Borbe na liniji Perjasica — Primišlje prestale su 1. aprila. Neprijatelj se i dalje utvrđivao na zauzetim položajima, što je bio znak da on još za izvesno vreme namešrava da ostane na okupiranom delu Korduna. Štab 8. divizije odlučio je da se brigada povuče na kraći odmor.

4. aprila 104. planinska nemačka divizija sa delovima 373. legionarske divizije krenula je iz rejona Cazina i Ostrošca prema Drežnik-Gradu i Rakovici sa zadatkom da se najkraćim putem probije u rejon Karlovca. Kada je počeo prodor 104. lovačke divizije od Ostrošca bilo je jasno zašto je neprijatelj tako uporno branio položaje na liniji

Perjasica — Primišlje. Čim je počeo pokret 104. divizije, njoj u susret u rejon Ličkog Petrovog Sela upućena je 7. banjamska divizija, a delovi 8. divizije prebaćeni su u rejon Rakovice.

U toku 15. i 16. aprila izviđački organi divizije i 3. brigade izvršili su izviđanje neprijatelja i zemljišta na kome se on nalazio. Detaljnim osmatranjem i prikupljanjem podataka iz više izvora ustanovljeno je da se u rejonu Perjasice nalazi 1. domobranski puk 12. peš. brigade i dve čete 1. planinskog rezervnog nemačkog puka. Na delu terena Perjasica — Poloj nalazio se 4. ustaški bataljon 13. divizije NDH, a na liniji Poloj — Primišlje nalazio se 724. puk 104. nemačke divizije. Na osnovu ovih podataka, štab divizije je odlučio da u zoru 18. aprila napadne neprijatelja na frontu Perjasica — Poloj — Primišlje — Tounjski Tržić sa zadatkom da se neprijatelju nanesu što teži gubici i time ga prisili na povlačenje prema Karlovcu i Ogulinu. Za izvršenje ovog zadatka, štab divizije je 17. aprila izdao zapovest za napad,¹¹ kojom je 3. brigada imala zadatak da noću 17/18. aprila kreće iz rejona s. Kuzma Perjasička, neprimetno prođe između neprijateljskih položaja i kada se prebaci u pozadinu izbjije na desnu obalu Mrežnice kod Bijelog brda na Mrežnici. Izbijanjem u taj rejon s jednim bataljonom napasti neprijatelja na Lončarića-glavi (k. 390), a sa ostalim jedinicama izvršiti napad na legionarske položaje u rejonu sela Juzbasića i Adžibabe. Ovaj manevr 3. brigade vršen je radi napada na neprijatelja iz pozadine odakle je bio manje osiguran i manje se nadao. Po likvidaciji ovih položaja nastaviti napredovanje duž puta Tounj — Primišlje i na taj način omogućiti bolji uspeh 2. i muslimanskoj brigadi, koje su imale zadatak da likvidiraju neprijatelja u Donjem i Gornjem Primišlju.

U 5 časova 18. aprila ujutro sve jedinice divizije otpočele su sa napadom na neprijatelja, koji je bio dobro utvrđen i imao je veći broj automatskog naoružanja i minobacača. Iako je 3. brigada već u prvom naletu uspela da likvidira nekoliko neprijateljskih utvrđenih položaja na desnoj obali reke, ona nije postigla potpun uspeh, jer je

¹¹ Zapovest 8. divizije nalazi se u arhivi VII JNA, kut. 828.

neprijatelj pružio vrlo snažan otpor. Neprijateljska taktika svodila se na tučenje artiljerijskom i minobacačkom vatrom jedinica brigade od momenta njihovog polaska sa polaznih položaja sve do jurišnog odstojanja. Za to vreme njegova pešadija nalazila se u zaklonima na suprotnoj strani brda i tako je bila potpuno zaklonjena od dejstva naše mitraljeske i art. vatre. Kada bi jedinice brigade izbile pred jurišne položaje neprijateljska pešadija zauzimala bi položaje na prednjem kraju odbrane i odmah bi sručila paklenu vatru sa bliskih odstojanja po jurišnim strojevima bataljona. Pod ovakvim uslovima borbe, neprijatelj je obično uspevao da odbije naše napade, a i ako bi se neka naša jedinica uspela da uklini u njegov sistem odbrane, neprijatelj bi ubacio u borbu sveže rezervne snage i preduzeo protivnapad koji je redovno uspevao. Zahvaljujući ovakvoj neprijateljskoj taktici nijedna brigada divizije u toku napada 18. aprila nije postigla značajniji uspeh. Pošto se neprijatelj odlučio na upornu odbranu na posednutom zemljištu 3. brigada je posle ovih neuspeha, zajedno sa drugim jedinicama divizije, vodila duže borbe sve do 25. aprila 1945. kad je po naređenju naših viših štabova rasformirana.

Rasformiranje 3. (Plaščanske) udarne brigade

Od početka 1945. godine jedinice naše divizije vodile su teške borbe. U ovim borbama imali smo povećan broj gubitaka iznad dotadanjeg proseka, a rezerve u popuni ljudstva na teritoriji Korduna i Plaščanske doline već su bile iscrpene. Brojno stanje 3. brigade početkom aprila iznosilo je oko 900 ljudi. Približno brojno stanje bilo je i u ostalim brigadama divizije, izuzev muslimanske u kojoj je bilo nešto oko 1.500 ljudi. Pošto su već početkom aprila bili odbrojani poslednji dani okupatoru i njegovim slugama, a definitivno oslobođenje zemlje bilo je na pomolu, to je u takvoj situaciji trebalo pojačati borbu i uložiti poslednje napore radi potpunog uništenja neprijatelja. Zato je štab korpusa odlučio da se rasformira 3. brigada kako bi se sa njenim ljudstvom bolje popunile 1. i 2. brigade 8. divizije. Trebalo je iz rasformiranih bataljona 3.

brigade popuniti bataljone 1. i 2. brigade, a od ljudstva jedinica rodova i službi popuniti istoimene jedinice divizije. Umesto rasformirane 3. udarne brigade štab korpusa je odlučio da se preimenuje muslimanska brigada kao 3. muslimanska brigada 8. divizije.

25. aprila 3. brigada je postrojena kod s. Primišlja, a potom je komandant brigade Mirko Žutić pročitao naredbu štaba 8. divizije o rasformiranju brigade. Nakon toga, Žutić je održao prigodni govor i na kraju je pozvao sve starešine i borce da se i u budućim borbama i zadacima još više založe i da daju sve od sebe i da na taj način što više doprinesu konačnom uništenju okupatora i njegovih slugu.

Posle završenog svečanog dela rasformiranja brigade, od 1. i 2. bataljona formiran je novi bataljon pod komandom Cvije Sudara i kao takav upućen u sastav 1. udarne brigade. Od 3. i 4. bataljona formiran je 2. bataljon i za komandanta bataljona postavljen Petar Vukobratović. Ovaj bataljon ušao je u sastav 2. udarne brigade. Kompletne jedinice rodova i službi 3. brigade upućene su u sastav odgovarajućih jedinica divizije. Preostali komandni kadar štaba brigade, štabova bataljona i nekih komandi čete poslat je po unapred utvrđenom planu u štab divizije i štab 4. korpusa na novi raspored.

Iako su borci i starešine 3. brigade teška srca primili odluku o rasformiranju brigade, ipak su bili svesni da je u konkretnoj situaciji to bilo možda najbolje rešenje. Zato nije ni bilo nikakvih negodovanja od strane boraca i starešina, već dapače među ljudstvom je došlo do spontanog veselja. Tom prilikom odjeknule su partizanske pesme, klicalo se drugu Titu, Komunističkoj partiji i slobodi. Ovo veselje bilo je i prošireno prisustvom naroda i omladine obližnjih sela. Na kraju veselja i na rastanku nastalo je ljubljenje i stisci ruku. Eto tako je svega 12 dana pre završetka rata formacijski prestala da postoji proslavljena 3. kordunaška brigada, koja je po oceni viših štabova ulazila u red boljih ne samo brigada 8. divizije, već i NOV i PO Hrvatske. Iako je brigada kao celina rasformirana i kao takva više nije postojala, njen borački i starešinski sastav prošao je od 28. aprila do 7. maja put: Primišlje na Kordunu, Ogulin, Vrbosko, Delnice, Brod na Kupi u Gorskem kotaru; Rakek i Ilirska Bistrica na teritoriji Slo-

Prenos posmrtnih ostataka 520 žrtava ustaškog pokolja u maju 1941. u selu Blagaju kod Veljuna. Snimljeno u letu 1945. u selu Veljunu.

venije. Na putu kroz Gorski kotar i Istru narod je sa oduševljenjem dočekivao jedinice divizije. Za vreme prolaska kroz sela jedinice su prolazile kroz špalir naroda koji su zasipali borce cvećem i pozdravima dobrodošlice. Sem toga klicalo se slobodi, slobodnoj Istri, te bratstvu jugoslovenskih naroda. Te reči brujuale su među borcima jedinica, te reči bile su ispisane crvenim slovima svuda i na svakom mestu. Na zidovima popaljenih sela, na slavolucima, na svakoj kući stajale su parole posvećene Istri i Slovenačkom primorju i oslobođenju ovih pokrajina od dugogodišnjeg jarma Musolinijeve fašističke Italije.

Od Prezida, kroz lepe crnogoričine šume, ispod snegom pokrivenog Snežnika, na dan 1. maja 1945, prolazile su čete i bataljoni 8. divizije, a među njima i ratnici bivše 3. kordunaške brigade, staru versajsku jugoslovensko-italijansku granicu, prolazile su u Istru, a srce boraca kucalo je mnogo jače zbog oduševljenja što se kordunaškim i krajiškim jedinicama pružila prilika da i one sa drugim jedinicama NOV Jugoslavije daju svoj doprinos oslobođenju i priklju-

čenju matici Jugoslaviji. Prvi pozdrav našim borcima zapelelo je narod popaljenog sela Koritnice, zasipajući evecem jedinice. Borci i stanovnici ovog sela bili su oduševljeni i susretom. Narod i njegova slavna armija oslobođiteljica slavili su toga dana, pored skorog oslobođenja ovih krajeva, i 1. maj 1945. godine, koji je prvi put, mada u skromnim uslovima, slavljen kao međunarodni praznik radnika i seljaka — praznik radnog čoveka.

Iako brigada kao celina nije imala tu čast da dočeka kapitulaciju okupatorske vojske i slobodu zemlje, njen preživelo ljudstvo, svrstano u preostale jedinice divizije, nakon trodnevne vrlo teške i žestoke borbe protiv jedinica 97. nemačkog korpusa u rejonu Ilirske Bistrice, savladalo je 7. maja neprijatelja i time je rat za njih bio završen. U toku dana u Ilirskoj Bistrici bilo je veliko slavlje, narod i armija slavili su veliku pobedu. U podne 7. maja štab 8. divizije u vanrednom izdanju divizijskog lista „Bratstvo“, krupnim slovima je pisalo:

Rat je završen — Njemačka je kapitulirala. I dalje se nastavlja:

Agencija „Rojter“ objavila je da je Njemačka kapitulirala na svim frontovima.

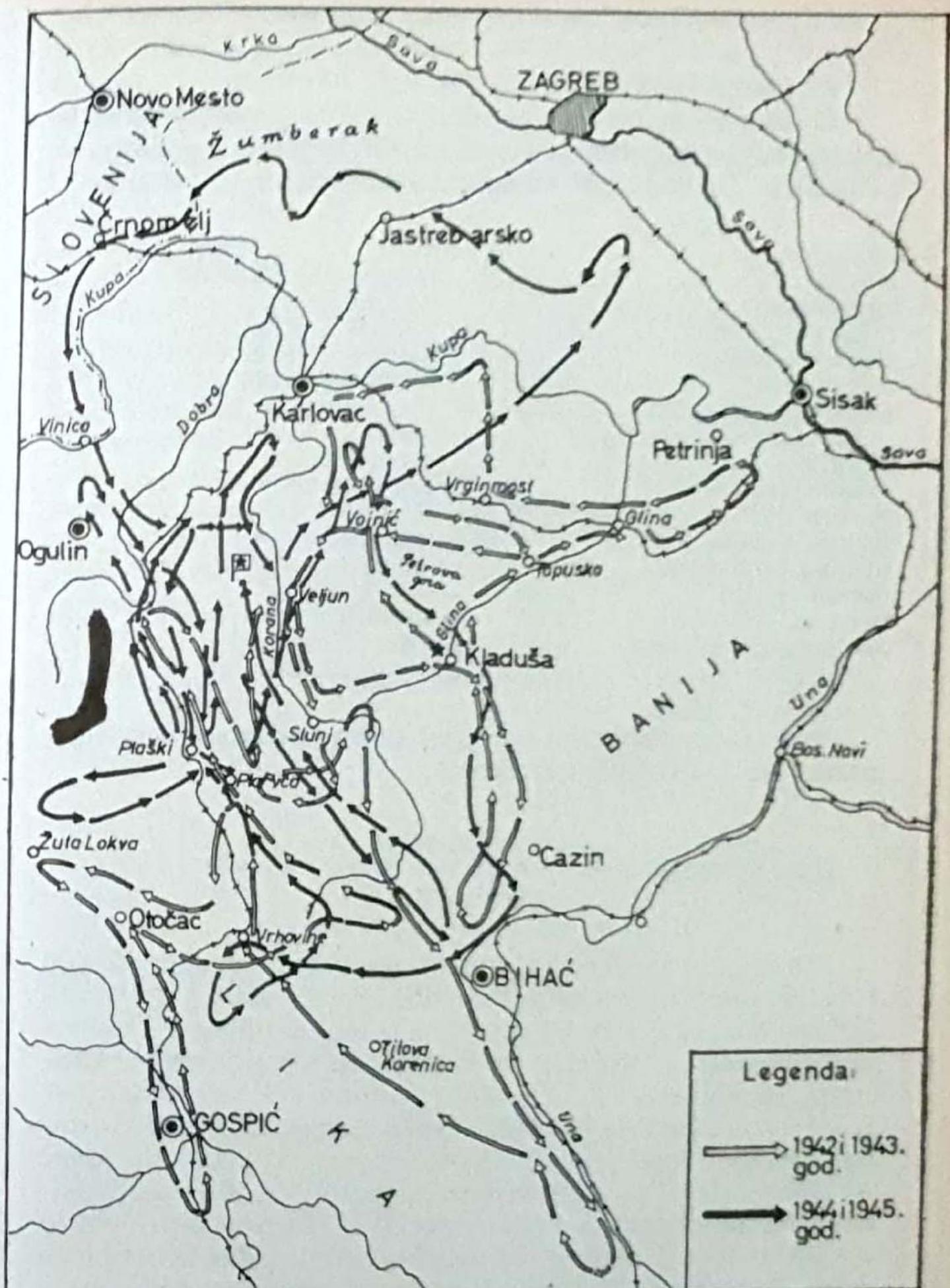
Kapitulacija je potpisana u glavnom štabu generala Ajzenhauera, u Remsu u Francuskoj. U ime Njemačke akt o kapitulaciji je potpisao novi šef Njemačkog generalštaba general Gustav Jodl, a u ime saveznika načelnik Ajzenhauerovog stana general Smit, sovjetski general Suslakov i francuski general Seve. Kapitulacija je potpisana tačno u 2 sata 41 minut ujutro 7. maja 1945. godine. Poslije potpisa general Ajzenhauer primio je generala Jodla koji je izjavio: „Ovim potpisom primirja njemački narod i vojska predani su na milost i nemilost pobjediocima...“

U vremenu od 5. decembra 1942. pa do 25. aprila 1945. godine brigada je prokrstarila Kordun, Liku, Bosansku krajinu, Baniju, Pokuplje, Žumberak, Belu krajinu i deo Gorskog kotara. Za dve godine, 5 meseci i 20 dana brigada je prevalila oko 4.100 km puta. Krajnja tačka na istoku do koje je brigada doprla bio je Cazin i Hrastovica kod Petrinje, na severu Klinča — Selo kod Zagreba, Krašić na Žumberku i Metljika u Sloveniji. Na zapadu Črnomelj, Vrbovsko i Žuta Lokva, i na jugu Gospic i Srb u Lici. Najveći deo vremena brigada je provela na Kordunu i Lici, a za ovaj teren bila je posebno vezana nakon rasformiranja

Kordunaškog i Plaščanskog partizanskog odreda početkom leta 1944. godine. S obzirom na to što se celu 1944. godinu na teritoriji Korduna nalazio Glavni štab NOV i POH, CK KPH, štab 4. korpusa i njegove prištapske jedinice i ustanove, te Okružni NOO Karlovac, OK KP Karlovac i mnoge druge civilne i vojne ustanove Kordunaškog vojnog područja to je 3. brigada imala zadatku da posedanjem položaja na liniji Perjasica — Primišlje — Tounjski Tržić — Plaški aktivno dejstvuje železničku prugu Karlovac — Ogulin i put Karlovac — Oštarije — Brinje i ometa saobraćaj na tim komunikacijama, te nanosi neprijatelju gubitke i time obezbeđuje slobodnu teritoriju Korduna sa tog pravca. Mada je brigada dobar deo vremena sprovela na Kordunu i Lici, ona je u toku njenog postojanja prevalila veliki put i imala težih marševa po besputnom terenu, po snegu i velikoj hladnoći. Neki od tih marševa još su i danas u živom sećanju preživelih boraca i starešina brigade kao: marš koji je brigada izvela od 1. do 4. januara 1943. godine iz rejona Čemernice kod Topuskog preko Vrginmosta, Vojnića, Slunja, Rakovice do Saborskog kod Plitvičkih jezera. Ili, marš koji je izveden od 17. do 20. januara iste godine iz rejona Ličke Jasenice do Krnjaka u dužini od oko 75 km. Oba ova marša izvedena su za nepun mesec dana i u rekordnom vremenu, mada je sneg bio visok oko 1 metar, a u Lici i oko Slunja bio je još i veći. Prosečna dnevna temperatura iznosila je oko -10°C , a noću ona je dostizala i do -30°C . Posle završenih marševa jedinice brigade odmah su stupile u teške borbe sa jakim neprijateljskim snagama. Tek što je brigada 20. januara maršem stigla u rejon Krnjaka, već sutradan je nastavila da odstupa pred daleko jačim neprijateljem a ujedno da vodi teške odbrambene borbe na komunikaciji Krnjak — Slunj — Bihać — Gor. Lapac.

Pored ovih marševa brigada je u toku rata izvela i mnoge druge kao usiljeni marš Otočac — Gospic, sprovođenje ranjenika sa Žumberka, preko Črnomelja, Vinice, Trošmarije i Dubrava u rejon Perjasice. Marš brigade iz rejona Krnjaka kroz Kordun, Pokupsko na Žumberak itd.

Iako je brigada jedan deo vremena bila vezana za obezbeđenje slobodne teritorije Korduna i Like i tako su joj akcije bile delimično ograničene, ona je ipak tokom svoga postojanja postigla vidne uspehe.

Predeni put brigade u toku rata

Gubici neprijatelja i brigade:

a) neprijatelja

U toku borbi brigada je ubila 2.463 neprijateljska vojnika, podoficira i oficira. Ranila 2.527 vojnika i podoficira i 6 oficira. Zarobila 857 vojnika i podoficira i 16 oficira.

Zaplenila:

pušaka	1.270	tenkova od 3,5 tona	1
tromblonskih i polua- tomatskih pušaka	23	kamiona od 3,5 tona	4
pištolja raznih	68	putničkih automobila	1
automata	62	motocikla raznih	7
signalnih pištolja	13	bicikla običnih	5
puškomitraljeza	99	dvoosovinskih kola	17
mitraljeza	51	konja i mazgi	89
minobacača 45, 50 i 81 mm	36	radio-stanica	6
topova raznih	6	poljskih telefona i tel. centrala	37
metaka 7,9 i 8 mm	455.000	minodetektora	2
ručnih bombi	3.365	ručnih dvogleda i ruč- nih busola	39
mina za minobacače	2.530	vojničkih odela oko	1.000
artiljerijskih granata	996	ćebadi	958
		šatorskih krila	215

Sem ovog zaplenjeno je još dosta drugog vojničkog materijala i životnih namirnica.

Uništena i oštećena neprijateljska tehnika

Oboren je jedan dvomotorni avion bombarder, oštećen 1 i uništena 3 putnička automobila, oštećenih 6 i uništenih 24 kamiona, oštećeno 5 i uništena 3 tenka, uništen 1 oklopni automobil i oštećena još dva ovakva automobila. Uništena lokomotiva i 3 železnička vagona, od toga jedan oklopni vagon. Srušen železnički most na reci Lici kod Gospića. Porušeno 8 propusta i 3 podvožnjaka na pruzi Karlovac — Gospić. Ova pruga porušena u dužini od 9,7 km, prekinuta na 492 mesta, a pruga Zagreb — Karlovac prekinuta na 100 mesta. Uništene železničke zgrade i postrojenja na ž. st. Topusko, Oštarije i Skakavac. Srušena su četiri veća mosta i to na Unji kod Kulen-Vakufa, na reci Lici kod Gos-

pića i na Mrežnici kod s. Tobolića i Primišlja. Izrađeno je preko 30 prepreka na putevima Korduna, Like, Cazinske krajine i Žumberka radi sprečavanja saobraćaja neprijateljske motorizacije.

Ubijen 81 konj i mazga koje je neprijatelj koristio za transport ili nošenje naoružanja.

b) *gubici brigade*

U toku rata brigada je imala oko 400 mrtvih boraca i starešina a među njima: 1 politički komesar brigade, 2 člana politiodela brigade, 1 zamenik komandanta brigade, 3 komandanta bataljona, 4 komesara bataljona, 1 zamenik komandanta bataljona, 4 adjutanta bataljona, 1 obaveštajni oficir bataljona, 1 referent saniteta bataljona, 2 intendanti bataljona, 1 oficir pri štabu bataljona, 18 komandira četa, 11 političkih komesara četa, 3 zamenika komandira četa, 4 pomoćnika komesara četa i preko 35 komandira vodova i vodnih delegata.

U istom periodu brigada je imala 1.100 ranjenih starešina i boraca od toga: 2 komandanta brigade, 8 komandanata bataljona, 6 komesara bataljona, preko 20 komandira četa, 15 političkih komesara četa i drugih.

Pored navedenog brigada je izgubila u borbi

pušaka	56	minobacača	2
pištolja	3	mitraljeza	2
automata	3	pt-pušaka	2
puškomitraljeza	17		

Oslobodjeno gradova i sela

a) *u samostalnim borbama brigada je oslobođila:* Hrastovici kod Petrinje, Topusko, ž. st. Topusko, Čemernicu kod Topuskog, Vukmanić kod Karlovca, Slunj, Cetingrad, Veliku Kladušu, Ličko Petrovo Selo, Vedro Polje kod Bihaća, Donji Babin Potok, Rudopolje kod Vrhovina.

b) *U saradnji sa drugim jedinicama:* Vukmanić kod Karlovca, Skakavac, Drežnik-Grad, Zavalje kod Bihaća,

Bihać, Gornji Lapac, Saborski, Ličku Jasenicu, Oštarije, Vaganac, Brinje, Vrhovine, Otočac, Ramljane i Duman kod Perušića i Krašić na Žumberku.

Pohvale i odlikovanja brigade

a) *Pohvale*

1. — Za istrajinost, požrtvovanost i za uspehe postignute pri oslobođenju Saborskog i Ličke Jasenice januara 1943. i za zalaganje na rušenju železničke pruge, mada je temperatura iznosila -30°C , i odbijanje četničko-italijanskih napada pri pokušaju ponovnog zauzimanja Saborskog i Ličke Jesenice, 15. brigada pohvaljena je naredbom štaba divizije.

2. — Za uspehe postignute u toku 4. neprijateljske ofanzive i za akcije izvedene u proleće 1943. pri čišćenju Like od okupatora i domaćih izdajica brigada je dobila naziv UDARNA.

3. — Na dan 21. septembra 1943. komandant divizije predao je brigadi prelaznu divizijsku zastavu za uspehe postignute u borbama u toku takmičenja — juni, juli, avgust — 1943. godine.

4. — Za primernu upornost u borbama pri odbrani sela Plaščanske doline i za uspehe postignute u prvoj polovini marta 1944. brigada je 17. marta od strane GŠH istaknuta za primer ostalim jedinicama NOV Hrvatske.

5. — Za uporne borbe na prostoru Ostrožac — Cazin u vremenu od 9. do 12. aprila 1944. godine prilikom osiguranja jedinica 8. divizije i UOG koje su napadale na neprijateljski utvrđeni garnizon u Cazinu, brigada je istaknuta ostalim jedinicama kao primer od strane štaba 4. korpusa.

6. — Pohvaljena naredbom štaba 8. divizije za uspešne borbe pri zauzimanju jakih neprijateljskih utvrđenih položaja na Trojvrhu i Mudrić-glavici kod Plaškog. Istom naredbom pohvaljen je i komandant brigade Dragan Pajić.

7. — Pohvaljena naredbom štaba 4. korpusa početkom januara 1945. za uspešan napad na Ličko Petrovo Selo i Vaganac. Ovom naredbom pohvaljen je i štab brigade.

b) odlikovanja

Nakon završetka rata brigada je zbog zasluga u borbama protiv neprijatelja, za zasluge na učvršćivanju bratstva i jedinstva naših naroda, za zasluge koje je učinila svom narodu, Ukazom Vrhovnog komandanta maršala Tita odlikovana i to:

1. — Ordenom bratstva i jedinstva sa zlatnim vencom.
2. — Ordenom zasluga za narod sa zlatnim vencom.
3. — Ordenom partizanske zvezde sa zlatnim vencom.

Cetiri starešine brigade proglašene su za narodne heroje Jugoslavije, a devet je unapređeno u čin generala JNA.

Eto tako je stvarana i rasla 3. kordunaška brigada. Iako mlada i stvorena u oči čuvene okupatorske ofanzive „vajs” njeni borci su već do tada nosili na svojim zastavama mnoge pobeđe, njihove puške kaznile su mnoge zločince i izdajice, njihovi smeli i neodoljivi juriši ulivali su smrtni strah u kosti neprijatelja, zatvorenog u betonskim bunkerima okruženim bodljikavom žicom i minskim poljima.

. Posle njenog formiranja, u okupatorskoj najezdi za vreme 4. neprijateljske ofanzive osetili su njenu ubojnost, moć i snagu naročito italijanska okupatorska vojska i četnici na teritoriji Like. U periodu njenog postojanja sinovi Korduna su smelo i neustrašivo u potpunosti izvršavali naredjenja svog voljenog Vrhovnog komandanta maršala Tita i krvlju svojih najboljih sinova pokazali koliko vole svoj narod i domovinu. Borbeni put brigade obeležen je teškim ali slavnim borbama, kojima je ispisana istorija naše narodnooslobodilačke borbe.

Kroz NOR ona je dostoјno prinosila slavu naroda Korduna, dostoјno je svetila žrtve i stradanja svog napućenog kraja. U brigadi narod njenog kraja gledao je čvrstog zaštitnika i branioca onih idea za koje su mnogi sinovi i kćeri Korduna i drugih krajeva naše zemlje dali svoje živote.

U jedinicama brigade borili su se rame uz rame Srbi iz Korduna i Hrvati iz Hrvatskog primorja i Istre. Oni su zajednički nosili buktinju bratstva i jedinstva naših naroda, pionirski izvršavali ulogu sjedinjavanja i bratimljenja Srba, Hrvata i ostalih bratskih naroda nove Jugoslavije. U većitoj će uspomeni ostati i pokoljenja će govoriti o palim Kordunašima po bregovima Bosanske krajine, Pokuplja, Žumberka, Bele krajine i Gorskog kotara, koji nisu žallili živote za odbranu hrvatskih i muslimanskih sela i domova, kao i za stvaranje boljih uslova života budućim pokoljenjima. Neka i ovo delo bude uspomena na njih.

P R I L O Z I

PREGLED

starešina koji su bili na dužnosti komandanta i političkog komesara brigade, te komandanata i komesara bataljona

Red. br.	PREZIME I IME	vreme provedeno na dužnosti	razlog premeštanja
KOMANDANTI BRIGADE			
1	VIDOVIĆ NIKOLA	5. 12. 1943. do konca oktobra 1943.	postavljen za op. of. divizije
2	NOVKOVIĆ MOMČILO	od novembra 1943. do 31. 12. 1943.	prekomandovan u 35. diviziju
3	KUKIĆ MILOŠ	1. 1. 1944. do jula 1944.	postavljen za komesara 2. brigade
4	PAJIĆ DRAGAN	od avg. 1944. do 1. 3. 1945.	postavljen na višu dužnost
5	ŽUTIĆ MIRKO	1. 3. 1945. do 25. 4. 1945.	rasfor. brigada
POLITIČKI KOMESARI BRIGADE			
1	BEKIĆ BRANKO	5. 12. 1942. do 22. 1. 1943.	poginuo
2	BACKOVIĆ ALEKSANDAR	25. 1. 1943. do 1. 7. 1943.	prekomand. za komesara 4. brig.
3	BAJIĆ DUŠKO	1. 7. do 2. 8. 1943.	prekomand. za komesara 4. brig.
4	BACKOVIĆ ALEKSANDAR	2. 8. 1943. do 31. 12. 1943.	postav. za komesara 8. divizije
5	LIVADA SIMO	1. 1. 1944. do sept. 1944.	postav. za komesara KVP
6	ZIMONJA MILAN	od poč. septembra 1944. do 25. 4. 1945.	rasfor. brigada
1. — BATALJON KOMANDANTI			
1	BREBERINA MIŠKO	5. 12. 1942. do 15. 3. 1943.	teško ranjen i umro
2	PAVIĆ MIĆO	15. 3. 1943. do 16. 7. 1943.	poginuo
3	LJEPOVIĆ VOJIN	1. 8. 1943. do 25. 4. 1944.	ranj. i up. u bol.
4	PEŠUT ĐURO ALIN	1. 5. 1944. do avgusta 1944.	na raspolaganje OK KPH
5	SAVIĆ VASO	1. 8. 1944. do polovine decembra 1944.	postavljen za op.
6	TRKULJA MILE	16. 12. 44. do 25. 4. 1945.	of. brigade rasfor. brigada

br. Red.	PREZIME I IME	vreme provedeno na dužnosti	razlog smenjivanja
KOMESARI			
1. BATALJONA			
1	RATKOVIĆ MILE	5. 12. 1942. do 15. 12. 1942.	teže ranjen
2	NAPIJELO MILIĆ	17. 12. 1942. do 21. 3. 1943.	teže ranjen
3	CVIJANOVIĆ MILAN	25. 3. 1943. do jula 1943.	onesposobljen za trupu
4	TRKULJA NEBOJŠA	15. jula 43. do 31. 12. 1943.	postavljen za komesara 3. batalj.
5	NINKOVIĆ VLADO	1. 1. 1944. do 20. 10. 1944.	poginuo
6	VUJAŠKOVIĆ JANKO	21. 10. 1944. do 25. 4. 1945.	rasfor. brigada
2. BATALJON —			
KOMANDANTI:			
1	BASARA NIKOLA	20. 12. 1942. do 1. 9. 1943.	post. na višu duž.
2	IVKOVIĆ RADE	1. 9. 1943. do 31. 12. 1943.	premešten u karlovački PPO
3	PEŠUT ĐURO ALIN	1. 1. 1944. do 1. 5. 1944.	post. za komand. 1. bat. 3. brigade
4	KOZLINA SIMO	1. 5. 1944. do 2. 8. 1944.	post. za komand. bataljona PPK
5	SUDAR CVIJAN	15. 8. 1944. do 25. 4. 1945.	rasfor. brigada
KOMESARI			
2 BATALJONA:			
1	MAMULA BRANKO	20. 12. 1942. do 12. 2. 1943.	oboleo od tifusa
2	BULAT JOVICA	15. 2. 1943. do 1. 8. 1944.	premešten na višu dužnost
3	RASTOVAC OSTOJA	1. 8. 1944. do 26. 11. 1944.	zbog bolesti
4	KOSANOVIC ILIJA ICO	26. 11. 1944. do 6. 2. 1945.	poginuo
5	JAKŠIĆ SLAVKO	6. 2. 1945. do 17. 4. 1945.	poginuo
3. BATALJON —			
KOMANDANTI:			
1	PAVIĆ MIĆO	5. 12. 1942. do 10. 1. 1943.	oboleo
2	LJEPOVIĆ MILE	10. 1. 1943. do aprila 1943.	teže ranjen
3	KOZLINA SIMO	25. 4. 1943. do 1. 5. 1944.	postavljen za komandanta 2. bat.

Red br.	PREZIME I IME	vreme provedeno na dužnosti	razlog smenjivanja
4	VEČERINOVIC ĐURO	1. 5. 1944. do avg. 1944.	zbog bolesti
5	BOŽIĆ MILE	6. 8. 1944. do 25. 2. 1945.	teže ranjen
6	GVOZDIĆ JOVAN,	26. 2. 1945. do 25. 4. 1945.	rasfor. brigada zas. k-ta
KOMESARI			
3. BATALJONA:			
1	LIVADA SIMO	5. 12. 1942. do 15. 8. 1943.	postavljen za komesara PPO
2	BASTA MILAN	20. 8. 1943. do 31. 12. 1943.	postavljen za komesara PPO
3	TRKULJA NEBOJŠA	1. 1. 1944. do 31. 8. 1944.	promešt. u 34. div.
4	JAKŠIĆ SLAVKO	1. 9. 44. do januara 1945.	ranjen
5	VOJNOVIĆ MILIĆ	5. 1. 1945. do 25. 4. 1945.	rasfor. brigada
4. BATALJON —			
KOMANDANTI:			
1	PERIĆ IGNJATIJE	31. 1. 1943. do 23. 4. 1943.	postavljen za načel. štaba brigade
2	ZATEZALO SIMO-ŠKERIĆ	23. 4. 1943. do kraja jula 1943.	zbog bolesti — ranjen
3	KORAĆ LJUBOMIR	25. 7. 1943. do 30. 1. 1944.	zbog odlaska na novu dužnost
4	SUDAR CVIJAN	1. 2. 1944. do 16. 7. 1944.	zbog ranjavanja
5	BOŽIĆ STEVO	18. 7. 1944. do 10. 2. 1945.	poginuo
6	VUKOBRATOVIĆ PETAR	15. 2. 1945. do 25. 4. 1945.	rasfor. brigada
KOMESARI			
4. BATALJONA:			
1	NOVAKOVIĆ MOJSIJE	30. 1. 1943. do 20. 2. 1943.	onesposobljen za oper. jedinicu
2	SKORUPAN MIRA	20. 2. 1943. do 15. 3. 1943.	promeštena u štab brigade
3	MARKOVIĆ RADE	15. 3. 1943. do sept. 1943.	promešten na drugu dužnost
4	ERDELJAC PETAR	sept. 1943. do 31. 12. 1943.	promešten u Karlovačku brigadu
5	MARKOVIĆ RADE	1. 1. 1944. do sept. 1944.	poginuo u borbi
6	ZJAĆA DRAGAN	sept. 1944. do 24. 4. 1945.	rasfor. brigada

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE 15. BRIGADE¹
na dan 20. aprila 1943.

A. Brojno stanje ljudstva

po spisku			na rashodu			u licu			PRIMEDBA
muš- kih	žen- skih	uku- pno	muš- kih	žen- skih	uku- pno	muš- kih	žen- skih	uku- pno	
1.370	47	1.417	671	14	685	699	33	732	

NAPOMENA: u isto vreme brojno stanje 4. brigade iznosilo je 1.506, a 5. brigade 8. divizije 1.066 ljudi.

U odnosu na ostale brigade divizije rashod ljudstva 15. brigade bio je znatno veći i on je iznosio 685 boraca i starešina ili 48,3% od ukupnog brojnog stanja brigade. Ovaj rashod nastao je kao posledica većeg broja izbačenih iz stroja u toku borbi i obolelih od tifusa koji je u to vreme harao u jedinicama NOV i POH.

B. Pregled naoružanja brigade

pušaka	685	municije za puške . .	16.617
automata	2	municije za automate .	10
puškomitraljeza	32	municije za puškomitraljeze	8.926
mitraljeza	5	municija za mitraljeze	2.000
lakih bacaća	7	mina za lake bacache .	132
		ručne bombe defanzivne	112
		ručne bombe ofanzivne	333

Iz navedenog pregleda naoružanja može se izvući zaključak da je brigada još 20. aprila 1943. godine bila uglavnom naoružana puškama, puškomitraljezima, mitraljezima i lakinim minobacačima. S ovom vrstom i količinom naoružanja vatrena moć brigade bila je relativno mala. Ako se tome doda da je i popuna municijom bila jako slaba (prosečna količina municije za pušku iznosila je 24 metka, na puškomitraljez po 279 i na mitraljez po 400 metaka), što je još više umanjivalo ionaku slabu i malu vatrenu moć brigade.

¹ Zbornik, t. 5, knj. 14, dok. br. 89, str. 268.

Sekr. 15. brigade 8. div.
1. korp. 16. januar 1943.

PREGLED PARTIJACA U 15. BRIGADI 8. DIVI

jedinica	komandanti						komesari					
	politič. pripad.	nepartijski kandidati	radnici	seljaci	socijalni sastav	nac. sastav	politička pripadnost	socijalni sastav	nac. sastav	Srbij Hrvati	Srbij Hrvati	
štab brigade	2		1	1			2			2	1	1
1. bataljon	2			2			2			5	1	5
2. bataljon	1				1		1			4	1	4
3. bataljon	1			1			1			5	1	5
mitr. četa							1				1	1
četa za vezu												
SVEGA:	6		1	4	1		6		17		2	16
											9	1

NAPOMENA: original se nalazi u arhivi CK SK Hrvatske u kutiji
15. brigade.

ZIJE I KORPUSA NOV HRVATSKE

oficiri				partizani													
politič. pripad	socijalni sastav			nac. sastav	politička pripadnost				socijalni sastav partije				nac. sastav partije				
partici	nepartici	radnici	seljaci	obrt. trgov. i nameštenici	intelektualci	Srbi	Hrvati	partici	nepartici	kandidati	skojevci	radnici	seljaci	obrt. i trg. intelektualci bivši of. i podof.	srbi	Hrvati	
2		1		1	1	1	1		9	4							
1		1				1		51	165	29	54	4	43	3	3	48	3
3		2	1			3		12	115	23	20	1	9	2		10	2
5	1	2	1			4	1	14	114	12	30	2	9	2	1	13	1
1		1		1	1			6	41	3	4	1	5			6	
1		1				1		2	51	2	6	1	1			1	1
13	2	7	2	2	11	2	85	495	73	114	9	67	7	4	78	7	

SEKRETAR
Antun Vidović, s.r.

P R E G L E D

nacionalnog i socijalnog sastava 3. brigade 8. divizije na dan 31. oktobra 1944. godine

BROJ- NO STANJE BRI- GADE	socijalni sastav										nacionalni sastav					PRIMEDBA
	rad- nika	seljaka	inte- lektu- alaca	Obrt- nika i sitnih trgov.	na- mešte- nika i sred. škola	vojna lica	poli- cajaca žan- dar, i financ.	Srba	Hrvata	Crno- goraca	Itali- jana					
boraca	starešina	boraca	starešina	boraca	starešina	boraca	starešina	boraca	starešina	boraca	starešina	boraca	starešina	boraca	starešina	
1.089	364	41	28	1.023	308	4	4	7	10	10	8	2	2	2	4	353 919
Ukupno																167 11 1 — 2
1.453	69			1.331		8		17		18		4		6		178 1 2

NAPOMENA: Ovo je izvod iz nacionalnog i socijalnog sastava 8. divizije. Ovaj pregled nalazi se u Zborniku dokumenata i podataka o NOR-u, tom 5, knj. 34, dok. 112.

IZVOD IZ PREGLEDA

brojnog stanja oficira i podoficira 8. divizije NOV Jugoslavije 25. decembra 1944.

BROJNO STANJE 3. BRIGADE	oficira						podoficira						PRIMEDBA	
	pukovnika	ppukovnika	majora	kapetana	poručnika	pošporučnika	zastavnika	ukupno oficira	starijih vodnika	vodnika	mlađih vodnika	desetara	U k u p n o podoficira	
po spisku	—	—	1	2	17	11	2	33	43	65	97	61	266	
u rashodu	—	—	1	—	4	3	—	8	12	17	33	21	83	
na licu	—	—	—	2	13	8	2	25	31	48	64	40	183	

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik,
S. O.Komandant — potpukovnik
Mih. Vojnović, s.r.

NAPOMENA: Original ovog dokumenta čuva se Vojnoistorijskom institutu, reg. broj 15/5, kut. 827.

PREGLEDI

brojnog stanja ljudi i opreme čete za vezni 3. brigade 8. divizije
sa stanjem od decembra 1944. godine

redni broj	NAZIV SPECIJALNOSTI I VRSTA OPREMA	brojno stanje				PRIMEDBA
		oficira	podočićira	boraca	st.	
1	telef. signalista	1			1	
2	radio-telegrafista			1	1	
3	telef. linijaša	10		18	28	
4	signalista		7	9	16	
5	telefonskih mehaničara		1		1	
6	kuvara			1	1	
7	ekonoma			1	1	
8	bolničara			1	1	
9	konjovodaca			4	4	
UKUPNO:		1	18	35	54	
NAZIV OPREME		količina				
1	radio-stanica SCR 284				1	
2	telefon. centrala od 6 brojeva				1	
3	telefona induktorskih				7	
4	telefonskog kabla u km				15	
5	signalnih barjačića				6	pari

NAPOMENA: 1 Izvod iz pregleda brojnog stanja ljudstva i opreme 8. divizije koji se čuva u arhivu Vojnoistorijskog instituta JNA pod reg. br. 9/2—17, kut. 827.

R E G I S T A R
IMENA I LIČNOSTI

A

Ajzenhauer 294, 295

B

Backović Aleksandar 69, 90,
304
Bajić Duško 304
Basara Nikola 31, 151
Basta Milan 306
Bekić Branko 14, 15, 45, 304
Bekić Milan 31
Berd (engl. kapetan) 243
Bjelivuk Lale 30
Blažević Veljko 31
Bogdanović Mirko 54
Bokonjić Mićo 77
Bolić Đuro 17
Božić Glišo 16, 32, 77
Božić Mile 235, 246, 248, 275
i 306
Božić Miloš 31, 156
Božić Simo 54, 90
Božić Stevo 54, 156, 235, 306
Božić Vašo 142
Breberina Branko 20
Breberina Miško 15, 60, 66, 304
Bućan Ljuban 31
Bulat Jovica 156, 235, 305

C

Crnković Mile 17
Cvijanović Milan 305

C

Cetković Vlado 120
Corda Miloš 18, 30
Cujić Đuro 155, 236

D

Dakić Milisav 14, 15, 60, 66,
69, 77
Dejarović Miloš 15
Dmitrović Stevo 276
Dokić Simo 16
Dujić Lazo 54

D

Dujić Momčilo 80
Durić Miloš 198

E

Erdeljac Petar 306
Eremić Mile 16, 156

F

Francetić Jazo 89

G

Gabrić Stanko 15
Gaćeša Bogdan 15
Galogaža Rade 229
Graora Milan 127, 198, 211

Grba Dušan 156, 276, 279
Grković Miloš 54
Grubor Nikola 69, 151
Grudić Đuro 83
Gvozdić Jovan 211, 281, 306
Gvozdić Ninko 211

H

Holjevac Vječislav 215
Hrštić Mile 59

I

Ilić Jovan 276
Ivanović Ipoja 146
Ivković Rage 149, 305

J

Jakšić Slavko 156, 168, 235,
289, 305, 306
Jančić Dušan 202
Jančić Milan 30
Janjanin Stanko 276
Jarić Vaso 90, 118
Jodl Gustav 294, 295
Jović Mile 156

K

Karan Dušan 198
Karan Stevo 155
Karapandža Đuro 16
Katić Simo 267
Kekić Milutin 251
Klipa Milan 187
Korać Ljubomir 156, 306
Korać Jovo 54, 157
Kosanović Ico 276, 305
Kosanović Jovo 229
Kosanović Rade 187
Kosijer Đuro — Capo 155
Kozlina Simo 17, 59, 113, 156,
209, 235, 305
Krajinović Dušanka 15
Kreča Stanko 16
Kresović Jovan — Joja 32
Krivokuća Nikola 30
Krnetić Milan 31

Krnić Mihailo 214
Kukić Miloš 154, 155, 235, 304

L

Lapčević Milan 155
Livada Simo 17, 154, 155, 157,
222, 235, 304, 306
Livada Svetozar 162
Lovrić Mićo 20
Lovrić Mirko 276
Lovrić Rade 54
Lubarda Marko 45
Lucić Marko 141, 236

LJ

Ljepović Mile 16, 305
Ljepović Vojan 156, 304

M

Macut Pavao 267
Macut Stevo 74
Mačešić Mirko 32
Mačešić Niko 32, 198
Mamula Branko 16, 31, 305
Mantanari 84
Marković Rade 156, 238, 306
Matijević Marko 103
Matijević Mićo 20, 198
Matijević Nikola 31
Martinović Đuro 16, 30, 211
Martinović Janko 17
Meničanin Stevo 16
Mikl 163
Milašinović Miloš 54, 174
Miličević Mile 179
Milojević Rade 14
Miljenović Jovo 30
Miljković Huska 111, 127, 128,
129, 130, 132, 149, 150, 153
Miljković Mane 162
Mirabile Mario 80
Momčilović Božo 83
Moškov Ante 9
Mrđenović Drago 54, 59
Mrđenović Marko 31, 149
Mrkalj Dušan 172
Mrkonjić Milan 31, 155
Mrmić Janko 157
Muratori 84

N

- Nanetti 59
 Napijelo Milić 16, 77, 305
 Nasazzi 84
 Ninković Vlado 156, 251, 305
 Novaković Mojsije 54, 306
 Novaković Mojsije 20
 Novković Mojsije 20
 Novković Momčilo 151, 153,

O

- Opsenica Ilija 214

P

- Pajić Dragan 235, 258, 300, 304
 Palanzone 84
 Pavelić Ante 127, 216
 Pavić Mićo 16, 17, 216
 Pekač Dragan 202
 Perić Ignjatije 54, 77, 114, 131,
 141, 155, 306
 Pešut Đuro Alin 156, 304, 305

R

- Rajković Milan 16
 Rastovac Ostoja 235, 305
 Ratković Mile 15, 30, 305
 Rizvić Mujo 128
 Rkman Božo 17, 155,
 Roknić Vaso 17
 Romčević Ilija 54
 Rota 84

S

- Sabljić Janko 17
 Samardžija Đuro 211
 Savić Rade 32
 Savić Vaso 250, 304
 Seve 294
 Selak Musa 156
 Sibinčić Milan 16
 Smoljanović Miloš 17
 Skorupan Anka 15
 Skorupan Ilija 229
 Skorupan Mira 306
 Skorupan Vojo 187

Smit 294

- Soldo 84
 Srđić Ignjatija 229
 Srđić Mirko 31, 59

S

- Šimunlija Mile 87, 96
 Šimunlija Miloš 276
 Sirmbrand 180
 Sepelj Stevo 156, 229
 Skaljac Simo 17
 Surmonja Miloš 154, 157
 Svrljuga 194

T

- Tarbuk Stanko 31, 276
 Tepšić Milić 276
 Tito 241, 298, 300, 301,
 Tomašević 163
 Tomljenović Braco 180
 Trbojević Mile 14, 54, 59, 149
 Trbojević Miloš 16, 60, 66
 Trkulja Branko 16, 31
 Trkulja Mile 175, 304
 Trkulja — Skorupan Mira 20,
 155
 Trkulja Nebojša 156, 235, 305,
 306
 Turčić Petar 155
 Turkulin Artur 13

U

- Ulemek Marija 76, 84
 Uzelac 112

V

- Vandrušek Ivan — Vanjka 90
 Večerinović Đuro 157, 306,
 Veresio 84
 Vidović Anton 14, 15, 309
 Vidović Nikola 14, 15, 17, 45,
 56, 66, 90, 304
 Vlašić Vaso 187
 Vojnović Milić Bećo 281, 306
 Vorkapić Rade 54
 Vučetić Jovan 16, 30

Vučković Stevo 181, 200
Vujić Dmitar 16, 30
Vujašković Janko 17, 305
Vukobratović Petar — Perica 156, 292, 306
Vukić Drago 17, 118, 156
Vukobratović Drago 77
Vuković Miloš 161, 162
Vuletić Đuro 157
Vuletić Ilija 156

Z

Zapolj 88
Zatezalo Simo Cojle 139, 142
Zatezalo Simo Škerić 17, 156, 172, 306
Zgaga 9
Zimonja Milan 235, 304
Zjača Dragan 156, 235, 306
Zjača Uroš 229

Z

Živković Glišo 140, 142
Živković Mile 219
Živković Milan 187
Žutić Mirko 292, 304

PARTIJSKO POLITIČKE I DRUGE ORGANIZACIJE I ORGANI

Centralni Komitet KPH 12, 180, 295
Komitet SKOJ-a brigade 90
Institut za izučavanje radničkog pokreta Hrvatske 19, 154
Narodnooslobodilački odbor Katinovac 115
Narodnooslobodilački odbor Perna 115
Nezavisna država Hrvatska 216
Okružni NOO Karlovac 8, 157, 295
Okružni komitet KPH Karlovac 8, 157, 295, 304
Opštinski komitet KPH Plaški 154

Organizacija SKOJ-a u brigadi 20
Partijska organizacija KPH brigade 20
Prva partijska divizijska konferencija 154
Savez komunističke omladine Jugoslavije 19.
Sekretar partijske organizacije 15. brigade 308
Skojevska organizacija 1. bataljona brigade 20
Sreski NOO Korenica 126
Sreski NOO Plaški 157
Sreski NOO Slunj 8
Sreski NOO Veljun 8
Sreski NOO Vojnić 8
Sreski NOO Vrginmost 8
Sreski komitet KPH Plaški, 157
Sreski komitet KPH Slunj 8
Sreski komitet KPH Vojnić 8
Sreski komitet KPH Veljun 8
Sreski komitet KPH Vrginmost 8

REGISTAR VOJNIH JEDINICA I USTANOVA

Armije

NOV Jugoslavije
4. armija 281

Nemacke
2. oklopna armija 143
Bataljoni NOV i PO Jugoslavije

Artiljerijski divizion 8. divizije 64, 150, 192, 213, 253
Bataljon Operativnog štaba za Kordun 241
4. bataljon 1. ud. brigade Hrvatske 13, 14
4. bataljon 1. ud. brigade 8. div. 188
4. bataljon 2. ud. brigade 8. divizije 101
4. bataljon 15. ud. brigade 8. divizije 20, 54, 55, 57, 58,

- 59, 60, 61, 62, 64, 65, 72, 75,
 76, 77, 79, 81, 85, 86, 87, 89,
 90, 91, 95
 4. bataljon 3. ud. brigade 8.
 div. 100, 103, 104, 105, 108,
 109, 110, 118, 122, 123, 124,
 125, 129, 130, 131, 133, 135,
 136, 139, 140, 141, 145, 152,
 153
 4. bataljon 3. Plaščanske br. 8
 div. 156, 159, 162, 165, 167,
 169, 170, 174, 176, 177, 181,
 183, 184, 185, 187, 188, 189,
 196, 197, 202, 206, 207, 208,
 209, 210, 212, 214, 217, 222,
 223, 225, 227, 231, 235, 237,
 238, 240, 242, 243, 245, 251,
 253, 254, 256, 258, 262, 264,
 265, 268, 270, 271, 272, 273,
 275, 280, 282, 283, 284, 286,
 288, 292
 2. banijski bataljon 31
 2. diverzantski bataljon 4.
 kor. 217, 221, 223.
 2. bataljon Plaščanskog parti-
 zanskog odreda 128, 130,
 131.
 2. bataljon 2. ud. brigade 8.
 div. 135, 140, 141
 2. bataljon 15. ud. brigade 8.
 div. 14, 16, 20, 22, 23, 25, 26,
 29, 33, 35, 36, 37, 41, 42, 44,
 45, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 55,
 57, 59, 60, 61, 62, 64, 72, 73,
 74, 75, 76, 79, 81, 86, 87, 88,
 89, 90, 91, 95, 96, 97
 2. bataljon 3. ud. brigade 8.
 div. 100, 103, 106, 110, 111,
 112, 118, 119, 121, 123, 124,
 125, 129, 130, 131, 133, 136,
 138, 139, 144, 145, 146, 147,
 152, 153
 2. bataljon 3. Plaščanske bri-
 gade 8. div. 156, 159, 161,
 163, 164, 165, 169, 170, 172,
 174, 176, 177, 178, 179, 181,
 183, 184, 185, 187, 188, 193,
 196, 197, 211, 212, 214, 217,
 220, 222, 228, 231, 235, 239,
 242, 243, 257, 258, 261, 263,
 268, 270, 271, 272, 273, 275,
- 276, 280, 282, 283, 286, 287,
 288, 289, 292, 305
 Haubički divizion 4. Korpusa
 253
 Oklopni bataljon 4. armije
 282, 284
 Olladinski bataljon 1. ud. br.
 8. div. 189, 190
 Prateći bataljon 8. divizije 86
 Pontonirski bataljon 4. korpu-
 sa 241
 1. bataljon 4. brigade 8. div.
 42, 45, 46, 47, 49, 51
 1. bataljon 1. ud. brigade 8.
 div. 159, 173, 206, 207, 208
 1. bataljon 5. ud. brigade 8.
 div 56, 59, 60
 1. bataljon 2. ud. brigade 8.
 div. 188, 249, 254.
 1. bataljon 15. ud. brigade 8.
 div. 14, 15, 19, 20, 22, 25,
 26, 29, 31, 32, 33, 35, 36, 37,
 41, 42, 44, 45, 47, 48, 49, 50,
 51, 52, 54, 55, 59, 60, 61, 62,
 64, 65, 66, 72, 75, 76, 77, 78,
 80, 81, 82, 83, 86, 88, 89, 90,
 91, 95, 96
 1. bataljon 3. ud. brigade 8.
 divizije 101, 103, 107, 118,
 121, 123, 124, 125, 128, 130,
 131, 134, 135, 139, 140, 145,
 146, 149.
 1. bataljon 3. Plaščanske bri-
 gade 8: div. 156, 159, 161,
 165, 167, 168, 169, 171, 172,
 173, 174, 175, 176, 177, 178,
 179, 181, 183, 184, 186, 187,
 193, 194, 212, 213, 214, 217,
 218, 220, 222, 225, 228, 231,
 235, 238, 239, 242, 243, 245,
 248, 249, 250, 251, 253, 254,
 256, 258, 262, 263, 264, 265,
 268, 271, 272, 273, 275, 276,
 280, 282, 283, 286, 292
 3. bataljon 1. ud. brigade Hr-
 vatske 13, 14
 3. bataljon Kordunaškog parti-
 zanskog odreda 47
 3. bataljon 1. ud. brigade 8.
 div. 189

3. bataljon 5. ud. brigade 8.
divizije 56
3. bataljon 15. ud. brigade 8.
div. 14, 16, 17, 20, 28, 33,
34, 36, 37, 38, 41, 42, 45, 47,
48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 57,
59, 61, 62, 64, 65, 72, 75, 76,
77, 79, 80, 81, 82, 86, 89, 90,
91, 95, 96
3. bataljon 3. ud. brigade 8.
div. 100, 101, 102, 103, 104,
105, 108, 110, 111, 113, 115,
118, 119, 120, 122, 129, 131,
134, 135, 138, 139, 142, 144,
145, 147, 148, 151
3. bataljon 3. Plaščanske bri-
gade 156, 159, 161, 162, 165,
167, 168, 169, 172, 173, 174,
175, 176, 177, 181, 183, 184,
185, 187, 188, 189, 193, 209,
210, 211, 212, 213, 214, 217,
222, 225, 231, 232, 235, 238,
239, 242, 244, 245, 246, 247,
251, 257, 258, 263, 268, 270,
271, 272, 273, 275, 280, 281,
282, 283, 286, 287, 292, 305
- Udarni bataljon Kordunaškog
partizanskog odreda 13, 14

Ustaško-domobranski bataljoni

4. ustaški bataljon
10. ustaški bataljon 142, 143,
144
9. ustaški bataljon 80
19. ustaški bataljon 178, 198,
204, 270
2. ustaški bataljon 270, 271
2. lovački bataljon 84
2. stražarski bataljon 84
2. bataljon 1. pešad. puka 84
8. ustaški slunjski bataljon
195
5. ustaški bataljon 142, 143,
144, 224,
1. bojna 12. peš. puka 88
1. stražarski bataljon 84
1. bataljon 11. peš. puka 94
1. ustaški bataljon 269, 270

1. ustaški bataljon 7. ust.
zdruga 260, 266
3. stražarski bataljon 80
3. ustaški bataljon 142, 143,
144
34. ustaški bataljon 198, 200,
201, 203
32. ustaški bataljon 84, 204.
33. domobranski bataljon 80.
33. ustaški bataljon 84, 142,
176, 178, 180, 189, 224, 239
31. ustaški bataljon 84, 198,
204
30. ustaški bataljon 164, 168
13. ustaški bataljon 224
Turopoljski ustaški jurišni ba-
taljon 218
- Brsaljerski bataljon „Zara“ 59,
61
26. bataljon 59, 61
I. bataljon 1. peš. puka divizi-
je „RE“ 33
1. bataljon 121. peš. puka divi-
zije „Macerata“ 33

Nemački bataljoni

- A bataljon 1. lovačkog puka
211, 213
B bataljon 1. lovačkog puka
211, 213, 214
Dopunski bataljon 371. divizi-
je 143
202. tenkovski bataljon 204
Pionirski bataljon 392. divizi-
je 163
Izviđački bataljon 373. divizi-
je 204
1. bataljon 846. puška 185
1. bataljon 847. puška 178, 270
3. bataljon 846. puška 178, 180
3. bataljon 847. puška 178

Muslimanska milicija Miljković Huske

- Tržački bataljon 128

Bolnice

Bolnica kordunaškog vojnog područja 230

Brigade NOV Jugoslavije

- 14. Primorsko-goranska brigada 47, 48, 49
- 4. brigada 7. divizije 131, 195
- 4. brigada 8. kordunačke divizije 12, 13, 14, 21, 23, 24, 25, 28, 30, 42, 47, 78, 79, 80, 81, 82, 88, 98, 304, 307
- 4. brigada Unske operativne grupe 98, 100
- 9. brigada 6. divizije 57, 58, 61, 62, 63, 64, 78, 79, 80, 81, 82, 83
- 9. slovenačka brigada 159, 162
- 2. brigada 7. divizije 131
- 2. brigada 8. divizije 98, 100, 101, 106, 133, 135, 143, 149, 150, 153, 154, 159, 162, 163, 164, 165, 178, 187, 188, 189, 192, 193, 194, 195, 198, 204, 208, 209, 210, 216, 217, 218, 226, 235, 241, 253, 261, 265, 266, 267, 280, 282, 283, 284, 290, 291, 292, 304
- 2. brigada 35. divizije 201
- 2. muslimanska brigada UOG 195, 196, 261
- Karlovačka brigada 34. divizije 223, 306
- Muslimanska brigada 8. divizije 280, 281, 284, 290, 291, 292
- 8. krajiška brigada 93
- 5. brigada 8. divizije 12, 13, 14, 15, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 45, 47, 48, 54, 55, 56, 76, 78, 79, 85, 93, 94, 95, 98, 307,
- 15. brigada 8. divizije 13, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56

- 15. brigada 8. divizije 57, 58, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 86, 88, 89, 90, 93, 95, 96, 97, 98, 299, 307, 308
- 15. slovenačka brigada 229
- 1. brigada 6. divizije 61
- 1. brigada 7. divizije 131
- 1. Brigada 8. divizije 98, 120, 133, 134, 143, 150, 153, 159, 161, 162, 174, 176, 177, 187, 190, 192, 205, 217, 226, 227, 228, 235, 241, 253, 258, 259, 260, 261, 286, 291, 292
- 1. brigada 35. divizije 201
- 1. brigada „Franjo Ogulinac“ 34. divizije 215, 217, 221, 222, 223
- 1. muslimanska brigada UOG 195, 249, 261, 264, 265
- 1. Ud. brigada Hrvatske 13, 16, 19
- 6. primorsko-goranska brigada 13, 39, 46, 47, 48, 49, 51, 66, 71, 72, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 84
- 16. brigada 7. divizije 16, 31
- 3. brigada 7. divizije 131, 195, 232, 233
- 3. brigada 13. divizije 199, 201, 204
- 3. brigada 19. divizije 199
- 3. ud. brigada 8. divizije 98, 99, 100, 101, 102, 106, 107, 109, 110, 111, 115, 117, 120, 121, 125, 126, 128, 129, 131, 133, 135, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 310, 312
- 3. Plaščanska brigada 8. divizije 153, 155, 157, 159, 161, 162, 163, 164, 167, 168, 169, 173, 174, 176, 177, 178, 180, 186, 187, 189, 192, 193, 194, 195, 198, 199, 200, 201, 202, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 232, 226, 227, 228, 229, 230, 232, 233, 235, 236, 240, 241, 246, 248, 253, 254, 258, 261, 262, 264,

265, 266, 267, 268, 269, 270,
272, 273, 280, 282, 283, 284,
285, 286, 288, 289, 290, 291,
292, 293, 295, 300

Ustaško-domobranske Brigade

3. domobraska brigada 106,
107, 112
3. ustaška brigada 121
Utinjski zdrug 9

Čete NOV i PO Jugoslavije

Baterija poljskih topova art.
diviziona 8. div. 133
Brdska baterija art. diviziona
8. divizije 86, 96
Četa za vezu brigade 32, 135,
283
2. četa 1. bataljona brigade 16,
22, 26, 29, 60, 183, 249, 250
2. četa 2. bataljona brigade
23, 31
2. četa 3. bataljona 17, 113,
115, 209
2. četa 4. bataljona 54, 142
Haubička baterija art. divizio-
na 4. korpusa 133
Inžinjerijska četa brigade 126,
127, 129, 135, 198, 212, 214,
283
Minobacačka četa brigade 252
Mitraljeska četa brigade 16,
31, 34, 41, 53, 54, 55, 61, 75,
92
Mitraljeska četa 1. bataljon
275
Prateća četa brigade 127, 135,
181, 183, 192, 217, 262, 270,
283, 289
1. četa 1. bataljona brigade
16, 22, 23, 26, 29, 41, 96,
140, 249 250
1. četa 2. bataljona brigade 31,
119, 181, 199
1. četa 3. bataljona brigade 17,
59, 113, 114, 115, 139, 144,
209

1. četa 4. bataljon 54, 117, 219
1. četa 2. bataljona 2. brigade
267
1. četa 2. bataljona Korduna-
škog partizanskog odreda
144
Tenkovska četa tenk. bataljo-
na 4. korpusa 264
3. četa 1. bataljona brigade 16,
22, 24, 26, 29, 249, 251
3. četa 2. bataljona brigade
23, 31
3. četa 3. bataljona brigade 17,
113, 115, 209
3. četa 4. bataljona 54
3. četa 1. bataljona Kordu-
naškog partizanskog odre-
da 21

Čete neprijateljske vojske

Ustaško-domobranske
4. brdska baterija 84
9. četa 11. peš. puka 94
2. četa 1. bat. 5. planinskog
puka 115
Inžinjerijska četa 21
11. četa 11. peš. domob. pu-
ka 94
Oklopna četa 84
Posadna četa 80
3. četa 10. domobranskog ba-
taljona 25
3. četa 11. pešadijskog puka
111
3. četa 1. bataljona 2. posad-
nog zdruga 192

Italijanskog

8. baterija 7. art. puka divi-
zije Lombardija 33

Nemačke

4. četa B bataljona 1. rez. pu-
ka 208, 210
2. četa 1. bataljona 746 puka
252.

- 2. četa pt-bataljona 392. divizije 178
- 1. četa 1. bataljona 746. puka 252
- 3. četa B bataljona 1. rez. puka 208, 210
- 3. četa 1. bataljona 746. puka 252

Divizije NOV Jugoslavije

- 6. Lička 13, 56, 61, 62, 63, 64, 66, 78, 84, 85, 87
- 7. Banijska 13, 31, 47, 51, 121, 128, 131, 133, 134, 180, 259, 261, 280, 281, 282, 290, 291
- 8. Kordunaška 13, 17, 20, 21, 26, 32, 37, 46, 47, 56, 63, 66, 67, 69, 71, 78, 80, 84, 85, 86, 88, 92, 93, 94, 98, 101, 121, 128, 133, 134, 143, 150, 151, 154, 157, 158, 163, 180, 187, 189, 190, 192, 194, 195, 197, 200, 203, 204, 205, 215, 217, 218, 221, 223, 226, 229, 233, 258, 259, 265, 266, 267, 281, 282, 285, 292, 293, 300, 304, 307, 311
- 13. primorsko-goranska 121, 178
- 26. divizija 281, 282, 284
- 34. divizija 180, 215, 216, 229, 235, 236, 306
- 35. divizija 199, 203, 206, 304

Divizije Nemačke vojske

- SS Norland divizija 133
- 1. Kozačka konjička divizija 142, 216, 224
- 7. SS „Prnc Eugen“ divizija 14, 40, 42, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 55, 56
- 104. planinska divizija 289, 290
- 114. lovačka divizija 117, 118
- 371. pešadijska divizija 142, 143

- 373. legionarska divizija 91, 122, 142, 195, 260, 266, 280, 289
- 392. legionarska divizija 163, 164, 165, 167, 168, 174, 175, 178, 198, 203, 204, 252, 286

Divizije Italijanske vojske

- Divizija Kralj — „Re“ 49, 80
- Divizija „Lombardija“ 45
- Divizija „Sassari“ 63, 66, 67

Grupe NOV i PO Jugoslavje

- Operativna grupa 47
- Unska operativna grupa 92, 93, 100, 197, 215, 259, 265, 300

Nemačke

- Grupa armija „E“ 241

Italijanske

- Grupa „Fabri“ 45

Korpsi NOV i POJ

- 1. NOU korpus NOV Hrvatske 13, 45, 47, 49, 93, 99, 121
- 4. korpus NOV Hrvatske 133, 155, 180, 194, 216, 237, 238, 239, 245, 267, 268, 292
- 11. korpus NOV Hrvatske 200, 204, 205, 259, 260

Nemacki

- 15. brdski korpus 204
- 97. korpus 294
- 3. SS oklopni korpus „Germanija“ 133

Italijanski

- 5. korpus 61

Komande jedinica NOV i POJ

Komanda Kordunaškog vojnog područja 42, 53, 190, 235, 295, 304

Cetničke

Komanda za Liku 36

Italijanske

Komanda 5. armijskog korpusa 38, 60, 84

MUSLIMANSKA MILICIJA
HUSKE MILJKOVIĆA 111, 128, 129, 130, 131, 132, 143, 149, 150, 151

Odredi

NO Partizanski

Cazinski partizanski odred 128, 130, 131, 149, 150, 151, 152

2. Kordunaški partizanski odred 6, 20

Karlovački partizanski odred 149, 305

Kordunaški partizanski odred 12, 20, 31, 40, 83, 90, 95, 96, 235, 241, 295

Krajiški partizanski odred 195

Lički partizanski odred 199, 203, 204

Plaščanski partizanski odred 93, 118, 153, 154, 156, 157, 159, 162, 163, 180, 181, 185, 187, 188, 189, 206, 241, 295, 306

1. Kordunaški partizanski odred 6, 20

Turopoljski partizanski odred 217, 221

Žumberački partizanski odred 223

Nemački

55. izviđački odred 205

Cetnički

Medački četnički odred 204

Operativni štabovi NOV i POJ

Operativni štab za „Gacku“ 78

Operativni štab za Kordun 47, 241

Pukovi — Pukovnije

Nemački

1. puk „Brandenburg“ 2. okl. armije 204, 208
1. rezervni puk 180, 189, 213, 214, 224, 286
1. planinski rezervni puk 290
14. policijski puk 3. SS korpusa 119, 121
92. motorizovani puk 204
384. puk 373. lèg. divizije 204
669. grenadirska puk 143, 144
741. legionarski puk 99
724. legionarski puk 290
846. grenadirska puk 178, 180, 185, 189
847. grenadirska puk 163, 174, 185, 189
969. puk 369. leg. divizije 47
- SS Denemark puk „Horland“ divizije 134

Italijanski

1. peš. puk divizije „Re“ 80
- puk divizije „Sasari“ 56

Ustaško-domobranski

1. domobranski puk 12. peš. div. 290

2. pešad. domob. puk 29
 11. pešadijski domobraniški puk 290

Štabovi NOV i POJ

- Glavni štab NOV i PO Hrvatske 12, 13, 20, 21, 31, 37, 49, 56, 61, 71, 154, 168, 180, 189, 190, 194, 198, 215, 272, 295, 299
 Štab 1. korpusa NOV Hrvatske 51, 66, 78, 80, 84, 85, 88, 92, 115, 121, 128
 Štab 4. korpusa NOV Hrvatske 133, 134, 150, 157, 158, 163, 198, 215, 221, 230, 232, 241, 248, 258, 259, 268, 272, 295, 300
 Štab 8. divizije 34, 38, 39, 46, 53, 54, 56, 61, 66, 78, 89, 92, 93, 95, 98, 102, 103, 117, 121, 143, 145, 153, 154, 157, 159, 163, 168, 177, 178, 189, 190, 198, 199, 204, 218, 219, 227, 230, 241, 252, 253, 258, 276, 283, 286, 289, 300
 Štab NOP odreda za Kordun 5
 Vrhovni štab NOV i POJ 13, 189, 194, 241

Italijanski

- Štab 5. armijskog korpusa 66
 Ustaško-domobraniški
 Štab 4. posadne brigade 84
 Štab 11. domobranskog puka 94
 Ustaški stan u Zagrebu 9, 87
 Zapovjedništvo 1. domobran-skog sektora 163
 Zapovjedništvo 1. domobran-skog zbora 30
 Vojnoistorijski institut JNA 221, 237, 238, 239, 245, 253, 258, 261, 266, 267, 268, 276, 285, 287, 290, 312

NAZIVI MESTA I GEOGRAF-SKO-TOPOGRAFSKIH OBJEKATA

A

- Afrika 30
 Alzas 91
 Arapov Dol 122
 Austrija 71, 163

B

- Babin Posok 203, 204
 Babina gora 145, 193
 Bačuga 133
 Bajići 275, 276
 Bakšanić 284
 Balabani 224, 225
 Baljevac 199, 230, 281
 Baljkula 69
 Banija 47, 66, 67, 93, 116, 127, 142, 143, 211, 233, 294
 Banski Kovacićevac 14, 20, 21, 22, 23, 24, 144, 145
 Barilovic 40, 41, 59, 60, 65, 76, 103, 104, 105, 199, 233
 Batnoga 100
 Begovac 271
 Begovo Brdo 109, 101, 226
 Bela krajina 12, 295, 301
 Belaj 215
 Beograd 13
 Berlin 117
 Bihać 12, 42, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 91, 95, 105, 106, 117, 121, 122, 127, 128, 130, 131, 132, 143, 150, 152, 153, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 205, 208, 260, 261, 264, 265, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 297, 299
 Bihaćko polje 282, 283
 Bijeli brijež 57, 59
 Bijelo brdo 290
 Bilajška 88
 Bijelo polje 51
 Blagaj 293
 Blagojević brdo 41
 Blata 35, 36, 37, 39, 91, 92, 185, 187, 188, 270, 271, 272, 273

Blatnica 215, 221
Bobićeva Krčevina 123
Boće 173, 174, 175, 176
Bocino brdo 174
Boište 200
Boričevac 57, 59, 65
Borovi vrh 33, 34, 36
Bosanska krajina 12, 52, 288, 301
Bosanska krupa 131, 195, 295
Bosanski Novi 194
Bosanski Petrovac 53
Bosiljevo 12
Božići 209
Brajdići 267
Brakusova čelina 79
Breborine 193
Breborina 42
Brebrovac 225
Brekovica 131, 132, 281
Brest 233
Brezarići 227
Brezova Glava 40, 147, 193
Brezovac 204
Brezovca 76, 79
Brinje 168, 170, 174, 178, 179, 233, 235, 246, 268, 295, 299
Brleniči 227, 228
Brlog 78, 79
Brkušal 189
Brod na Kupi 292
Brušani 85
Bruvno 63, 143
Bućica 25, 143
Budačka 88
Budačka Rijeka 14, 40, 41, 42, 45, 46, 149
Budak 86, 87
Buhača 100
Bukovac 213, 214
Bukovica 103
Buševac 215, 216, 217, 218, 220, 221
Bužim 99, 131, 150, 195

C

Careva kuća 268
Carevo polje 257
Carevo selo 121, 158
Cazin 52, 96, 98, 99, 106, 107,

108, 109, 110, 111, 112, 128, 129, 130, 131, 143, 150, 151, 152, 153, 194, 195, 196, 197, 198, 289, 295, 300
Cazinska krajina 12, 93, 111, 116, 127, 128, 129, 131, 142, 143, 149, 150, 153, 192, 211, 215, 259, 260, 298
Cekinovići 210, 212
Cepeliš 134, 135, 140
Cerik 169
Cerovac 193, 194, 233
Cerovnik 169, 170, 171, 172, 174, 190, 253.
Cesarev kamen 123
Cetingrad 12, 48, 93, 94, 95, 96, 98, 100, 101, 105, 106, 107, 112, 116, 149, 153, 299.
Cetinska Varoš 100
Crkva 181, 183
Crkvina 83, 250
Crna Vlast 71, 72, 76, 77, 78
Cvetičko selo 50
Cvijanovići 145, 147.
Cvitovići 40, 46.

Č

Čabrale 143, 145
Čatrnja 249
Čelopek 206, 260, 261, 262, 264, 266
Čemernica 15, 16, 20, 21, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 32, 45, 295, 299.
Čiće 181, 182, 183, 208, 209
Čokolka 159
Čorkova Uvala 207
Črnomelj 231, 295, 297
Čudin klanac 72, 74, 204, 295
Čukur 41

Ć

Ćujići 47, 95

D

Dabar 78, 178, 179, 192, 270
Dalmacija 35, 71, 117, 118, 175
Debela glava 288, 289

Debelo kosa 42, 190
Delnice 292
Desinac 224
Dizdarević-brdo 108
Dnopolje 56
Dobra 231
Doljani 55, 76, 78, 79, 192
Donje Dubrave 162, 163, 164,
231, 232, 233, 237, 238, 239,
242, 245
Donje Prekržije 228
Donje Primošlje 290
Donje Trebine 193, 194.
Donji Babin Potok 71, 72, 73,
74, 75, 78, 299
Donji Lapac 52, 53, 56, 57, 59,
67, 69.
Donji Poloj 213, 214
Donji Pribić 227
Donji Sjenčak 143, 144
Donji Skrad 103
Donji Štrbci 55
Donji Vaganac 50, 265
Draga 92, 184, 185, 186, 190,
268, 270, 271, 272, 273, 274,
275
Draganić 224, 226, 227
Drenovača 53, 54, 55, 56
Drenovica 181, 183
Dretulja 184, 239, 270.
Drežnik-Grad 12, 46, 47, 49,
50, 106, 117, 122, 248, 249,
250, 267, 279, 289, 299
Drvar 208, 211
Dubrave 163, 165, 231, 245, 297
Duga Resa 6, 103, 105, 112
119, 120, 121, 165, 175, 178,
187, 214, 215, 232, 233, 235,
241, 243, 244, 251
Dugačka kosa 101
Dugi Dol 77, 78, 103, 104.
Duman 200, 201, 202, 203, 299.

Đ

Dunića Selo 197

DŽ

Džaferović-brdo 108, 110

F

Farkašić 51, 117, 118
Filipov vrh 188
Furjan 48, 97

G

Gacka dolina 71, 78, 80, 84, 85
Galge 161
Galović-Sela 103
Gata 131
Generalski Stol 118, 119, 120,
121, 142, 162, 163, 164, 165,
199, 211, 214, 231, 232, 234,
235, 237, 238, 242, 244, 245,
252, 286
Gerovo 164, 165
Glina 6, 25, 26, 28, 29, 30, 99,
101, 113, 114, 115, 116, 133,
134, 143
Glinica 47
Glumačka glavica 209, 210
Gore 133, 134
Golubić 53
Gornja Baćuga 134
Gornja Kupčina 227, 228
Gornje Dubrave 119, 162, 163,
164, 165, 231, 238.
Gornje Primišlje 288, 289, 290
Gornje Trebinje 22, 23, 193
Gornji Babin Potok 75, 78,
259
Gornji Budački 8, 44, 45
Gornji Lapac 31, 54, 56, 57,
58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65,
67, 297, 299.
Gornji Sjeničak 143
Gornji Vaganac 49, 50, 265
Gorski Kotar 39, 292, 293, 295,
301.
Gospić 54, 71, 84, 85, 86, 87,
88, 89, 90, 93, 199, 203, 295,
297, 298.
Gračac 63, 84, 93
Grabovac 251
Gradac 25
Gradina 108, 110, 198
Grahovo 108
Grandić-Breg 226
Grčka 241, 246

Gredani 113, 114, 115
Grič 165, 167
Gromića-glava 181, 183

H

Hajdarevac 99
Hrastik 53, 56
Hrastovica 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 295, 299.
Hrašće 225
Hrlići 225
Hrvatska 66, 117, 224, 228
Hrvatski Blagaj 47
Hrvatsko Primorje 71, 78, 117, 118, 119, 120, 165, 168, 171, 175, 190, 224, 237, 238, 252, 301.
Hrvatsko Selo 113
Hržnik 228

I

Ilirska Bistrica 292, 294
Iričevac 156
Istra 78
Italija 30, 117, 142, 241.
Izačić-Grad 265, 280, 281

J

Jabukovac 99
Jakšići 184
Janja gora 176, 184, 271, 272
Jančići 253
Jasikovac 88, 89
Jastrebarsko 221, 222, 223, 224
Javornik 33, 35, 75, 79
Jekići 144
Jerkovića brdo 49
Jesenica 34, 37, 38
Jezerane 175, 178, 179, 238, 254, 268.
Jezerce 51, 91, 121, 125, 126, 205
Jezerine 228
Jezero 184, 185, 187
Johovo 149
Josip dol 96, 120, 158, 169, 170, 172, 174, 175, 178, 184,

187, 238, 252, 253, 257, 268, 270, 271.
Jovac 47, 48
Jovetići 174, 176
Jovići 148
Jugoslavija 241, 294, 301
Jurići 144
Jurjeva kosa 79
Juzbašići 210, 290

K

Kablar 144
Kalnik 8
Kamenica 45, 165, 178, 187, 210, 211
Kameniti vrh 181, 183, 184
Kamensko 192
Kantarevac 98
Kapela 34, 36, 75, 174, 175, 176, 185, 186, 190, 238, 246, 247, 252, 268.
Kapići 130
Karamarkovići 103, 104
Karlobag 85, 87, 88
Karlovac 6, 8, 9, 21, 22, 23, 24, 32, 40, 41, 42, 45, 95, 96, 103, 105, 107, 112, 118, 119, 120, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 158, 159, 162, 163, 165, 174, 175, 180, 190, 192, 193, 194, 199, 211, 213, 214, 215, 216, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 231, 233, 234, 235, 237, 239, 240, 241, 243, 244, 246, 247, 252, 254, 267, 285, 287, 289, 298, 299
Kartalije 144
Katići 286
Kejić-most 214
Kestenova gora 190
Kestenak 211
Kladušnica 109
Klanac 267
Klanac Perjasički 214
Klarića glavica 211, 212
Klasnica 188, 189, 239, 253, 268, 269, 270, 271, 272, 275.
Klekinja 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 253
Klinac 134

Klinča-Selo 223, 224, 295.
Klipino brdo 103, 145
Klokoč 101
Klokočevica 123, 124, 125.
Klokot 285
Kneja 177, 180, 184, 185, 186,
187, 188, 189, 190, 270, 271,
272, 273.
Knež Gorica 22, 23, 193.
Kneževa Kosa 40
Kolić-brdo 249, 250.
Komarica 79
Kompolje 78, 79, 81, 82, 83.
Kompoljski vrh 80, 81.
Konjavića vrh 226
Kopaonik 159
Koprivna 128
Korana 49, 50, 95, 97, 98, 100,
103, 104, 105, 128, 213, 214,
249.
Koranski Brijeg 104
Koransko Selo 105
Knin 208
Kordrn 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 18,
20, 21, 42, 45, 46, 49, 53, 66,
67, 93, 101, 102, 104, 106,
112, 115, 116, 117, 119, 122,
127, 142, 143, 149, 153, 178,
181, 190, 192, 193, 199, 202,
203, 205, 206, 208, 211, 215,
220, 230, 232, 233, 234, 235,
240, 246, 250, 267, 281, 287,
289, 291, 292, 295, 297, 298,
300
Kordunski Ljeskovac 128
Korenica 49, 50, 52, 67, 90,
121, 125, 126, 199, 205, 259.
Korita 181, 267.
Koritnica 294.
Kosa 204
Kosanovići 174, 176, 177, 185.
Kosanjak 174, 176.
Kosijersko Selo 104
Kosovo 286, 287
Kostanjevac 226.
Košare 159, 167, 174, 188.
Kralje 284
Krašić 224, 226, 227, 228, 295,
299.
Kravarsko 219, 220, 221.
Krbavica 69.

Krbavsko polje 203
Krivodol 196
Križ 282, 283
Krklijuši 144
Krnjak 6, 10, 40, 41, 42, 44,
45, 102, 103, 104, 149, 213,
295, 296, 297.
Krnjakov vrh 261
Kršlja 49
Kruge 55
Krupače 227
Kučinić-Selo 161
Kujače 179
Kukača 190
Kukići 212
Kula 130, 195, 196, 197
Kulen Vakuf 55, 57, 59, 60, 62,
65, 117, 298.
Kunić 174, 178
Kupa 6, 12, 14, 20, 22, 24, 25,
143, 144, 180, 192, 216, 231,
244.
Kupčina 227
Kupinec 223
Kuplensko 45
Kurilovac 217
Kuzma 213, 214, 290

L

Lađevac 48, 97
Lapac 52, 53, 56, 62, 63, 64,
65, 66, 117, 143.
Lapačka dolina 52, 53, 56, 57,
59
Lapad 268
Lasnija 14, 20, 21, 24, 25, 143
Laškića brdo 195, 196.
Latas-brdo 273, 274
Latasi 271
Lekenik 217
Lente 144
Leskovac 103, 104.
Lička Jesenica 21, 32, 33, 35,
36, 37, 38, 39, 46, 75, 78, 79,
91, 92, 121, 122, 184, 185,
187, 188, 190, 205, 270, 271,
273, 295, 299.
Lički Novi 87
Lički Osik 86
Ličko Lešće 202

Ličko Petrovo selo 12, 49, 50, 51, 52, 91, 106, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 198, 199, 200, 205, 206, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 281, 284, 290, 299, 300.
Lika 21, 37, 45, 49, 52, 53, 54, 63, 66, 67, 69, 78, 84, 85, 86, 87, 90, 92, 93, 94, 117, 118, 120, 122, 126, 143, 154, 190, 192, 198, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 215, 235, 259, 267, 281, 288, 295, 298, 299, 300.
Lipova draga 253
Lipovača 49, 249.
Lisac 176, 184, 200, 268, 270, 271, 273, 274.
Lisina 50, 53.
Liskovac 129, 150
Livade 212
Lohovska brda 53.
Lončarića-glava 290
Loskunja 145, 146, 148
Lović Prekrški 228
Luke 55
Lumbardenik 95, 96

LJ

Ljupča 184, 185, 186, 237, 275

M

Macin dol 195, 197
Maćešići 41, 42
Mađarska 71
Mađerčića-brdo 145, 147
Magarice 200
Majerova glava 82
Majetići 197
Mala Buna 217
Mala Kladuša 98, 107, 110, 111, 149, 150.
Mala Vranovina 113
Mala Živilja 121, 124, 125
Mali Humac 183, 186
Mali Palež 121, 124, 125
Mali Skočaj 52
Malička 31
Malo Seoce 53, 55

Maljevac 47, 149
Mandić Selo 40
Martinovići 41, 42 45.
Mašnik 231
Mašvina 47, 48
Matića Krčevina 123
Mavračići 221, 222, 223
Mazin 56, 61, 62 63, 64, 143
Meašići 165
Medak 88
Medvedak 122
Medeđak 148
Međudražje 52
Melnica 95, 96, 286, 287
Metla 72, 74, 80, 81 82, 83
Metljika 231, 295,
Miholjsko 47, 149
Mikašinovići 165
Miletin vrh 53
Milkovići 181, 183
Miljkovići 108, 109
Miščevići 169, 170
Mišljenovići 184
Mlakovac 103, 104, 105
Močila 184, 185
Modruš 120, 170, 172, 173, 175, 190, 253, 268
Mraclin 216, 217, 218, 219, 220, 221.
Mračaj-brdo 144
Mrežnica 143, 164, 181, 208, 210, 212, 214, 231, 232, 233, 234, 290, 298.
Mrkalji 144, 145.
Mrkići 42
Mrzlo Polje 288
Mudrić-glavica 169, 170, 174, 175, 252, 253, 254, 256, 300
Muđagića Selo 151
Muljci 144
Munjava 169, 170, 174
Musafino polje 28
Mušaluk 86
Mutnik 131, 150, 152

N

Nebljusi 53, 54, 55, 56, 117
Nemci 42
Nepeke 108, 110

Nikolino brdo 113

Nikšić 47

Novaci 224

NJ

Njemačka 294

O

Odbin 217, 218, 220

Ogrizovići 271

Ogulin 6, 45, 48, 85, 95, 96, 107, 118, 119, 120, 121, 142, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 167, 168, 174, 177, 178, 187, 192, 224, 231, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 241, 244, 246, 251, 252, 254, 257, 267, 268, 279, 285, 286, 287, 290, 292, 295.

Okić 145, 147

Okičnica 222

Okrug 225, 226

Orahovica 83

Osredak 195, 197

Ostovica 81

Ostrožac 52, 106, 128, 129, 130, 131, 132, 150, 152, 194, 195, 196, 197, 261, 289, 300.

Ostrvice 61

Oštarije 45, 85, 118, 119, 120, 121, 142, 143, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 178, 180, 184, 187, 209, 210, 234, 235, 238, 239, 241, 242, 246, 247, 248, 252, 257, 268, 270, 295, 298, 299.

Oštarski Stanovi 49

Oštra 87

Oštri grič 200

Otočac 34, 36, 37, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 88, 89, 90, 199, 200, 202, 203, 299.

Otok 161, 163

Otoka 98, 99, 107, 108, 131, 150, 195.

Ozalj 158, 215, 224

Plitvice 207

P

Padeško brdo 144, 145

Padežani 42

Palež 186, 272, 275

Panos 79

Paulov breg 228

Pavičići 57, 58, 59

Pecka 135

Pećigrad 99, 111, 150, 151, 152, 194.

Perjasica 6, 9, 10, 107, 120, 199, 208, 213, 214, 231, 232, 233, 235, 242, 286, 287, 288, 289, 290, 295, 297.

Perna 31, 47.

Perušić 200, 201, 203, 204, 299.

Perušić brdo 72, 75.

Peščanica 217

Petići 212

Petrino Polje 79

Petrinja 133, 134, 136, 138, 139, 140, 141, 295, 299.

Petrinjica 134, 136, 138

Petrova gora 9, 10, 47, 115, 143, 144, 190

Petrovića njiva 147

Petrovina 224, 225

Pisarovina 221, 222, 223.

Pištenik 91, 188, 272.

Pjanići 130, 131.

Plaša 176, 188.

Plaška glava 174, 176, 184, 185.

Plaški 6, 33, 37, 39, 45, 48, 54, 78, 91, 92, 118, 120, 153, 154, 156, 157, 168, 169, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 192, 205, 208, 210, 212, 213, 235, 237, 239, 252, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 278, 295, 300.

Plaščanska dolina 37, 85, 153, 154, 157, 175, 177, 178, 179, 180, 181, 184, 186, 188, 192, 229, 239, 240, 268, 270, 278, 291, 299.

Plavča 92, 176, 184, 187, 188, 189, 268, 272, 273, 274, 275.

Plieš 95, 96.

Plitvička jezera 21, 32, 37, 39,
49, 50, 51, 67, 71, 90, 91, 95,
118, 121, 122, 125, 126, 184,
187, 188, 199, 205, 206, 207,
235, 249, 267, 279, 281, 295.
Plitvički Ljeskovac 49, 51,
204, 206, 207.
Ploča 63
Plješevica 56, 190
Podcetin 100
Podgorje 24, 31, 42.
Podhum 237
Podkrajci 102, 104.
Podzvizzd 111, 150.
Pokuplje 8, 12, 143, 187, 215,
216, 218, 221, 229, 230, 297,
301
Poloj 156, 213, 214, 286, 287,
288, 290.
Poljana 99
Poljanak 90, 121, 122, 205, 207.
Polje 108, 109, 197.
Poljički vrh 81.
Ponikvari 113
Ponorac 42
Ponor 100
Popinovac 98
Popović Brdo 23, 193
Potok 165
Prekrižje 228
Prezid 293
Prijeboj 51, 90, 91, 121, 123,
125, 205, 206 207.
Primišlje 6, 96, 165, 167, 175,
184, 189, 190, 208, 209, 210,
212, 213, 214, 235, 240, 279,
286, 287, 289, 290, 292, 295,
298.
Prvinići 226
Prnjavor 24
Prodanovići 172
Pruginići 143

R

Radina Gorica 228
Radošević Selo 168, 169, 238,
252, 253, 254, 257, 258.
Radošić-brdo 169, 170, 172, 174,
275.
Radošići 253

Rakek 292
Rakovica 12, 47, 48, 49, 95, 105,
106, 184, 185, 205, 235, 249,
250, 251, 254, 267, 272, 273,
285, 289, 295
Ramljani 200, 201, 202, 203,
204, 299.
Rastovača 122
Rečica 21, 24, 25, 192, 221, 235,
244
Rems 294
Repušnjak 101
Rešetar 91, 122, 123.
Rijeka 158
Rim 117
Rudine 82
Rudopolje 71, 72, 75, 76, 79,
299.
Ruj 273
Rujnica 10
Ruševica 100

S

Sabljaki 172, 173, 174, 175, 176,
177.
Saborski 21, 32, 33, 34, 35, 36,
37, 38, 39, 46, 121, 205, 295,
299.
Sadilovac 249
Samobor 223, 224
Sava 143
Sekulić-Poljana 177
Sekulići 181, 183.
Seoce 77
Senj 81, 82, 83, 120, 163, 168,
175, 178, 237, 238, 241.
Siča 214
Sinac 202
Sipiči 41, 45.
Sisak 134, 194, 216, 217, 218,
220, 228.
Sitnik 179
Sjeničak 144, 145, 235.
Skakavac 17, 20, 21, 22, 23, 24,
25, 40, 103, 144, 145, 193,
235, 298, 299.
Skela 115
Skočaj 52, 53.
Skokovi 128, 129, 130, 150, 152,
153.

Skradnik 158, 163, 165, 167,
168, 178, 190.
Slavetići 225, 226.
Slovenija 222, 231, 292, 295.
Slovensko primorje 293.
Slunj 6, 12, 21, 32, 39, 41, 42,
44, 45, 46, 47, 48, 49, 90, 93,
94, 95, 96, 97, 98, 99, 100,
101, 105, 106, 107, 112, 116,
128, 165, 180, 184, 187, 205,
208, 213, 250, 272, 285, 286,
287, 288, 295, 297, 299.
Slušnica 96
Sljepčevići 42, 45.
Snajićev vrh 52
Snežnik 293
Smoljanac 50
Smrdan 130
Sorića Krčevina 124, 125.
Sorževo 225, 226.
Srb 53, 57, 65, 117, 295.
Srednja gora 169
Srpsko Polje 89
Stabarnica 161
Stanišić-brdo 163, 164, 165.
Staro-Selo 239, 259, 270, 272,
273, 275.
Stative 215
Stipanov grič 201
Strmac 188, 189, 226.
Strmica 271, 273.
Stubanj 26
Sv. Duh 135
Sv. Jan 227
Sv. Jana 223, 224.
Sv. Petar 159
Svinjarica 42, 45.
Svojić 107, 231, 232, 233.

S

Sabići 15
Šamarica 143
Šalarica 143
Šćulac 6
Šijanovići 22
Škare 78, 79.
Škrtić-brdo 192
Štrbe 56
Strlić 96, 128, 129, 131, 150,
152.

Šumonjić 184, 188, 272, 274,
275.
Šupice 185
Šušnjari 171
Švica 89
Švićki vrh 81, 82.

T

Taborište 96, 143.
Tanča gora 12
Tarabići 210
Tatar-Varoš 106
Tešnjak 134, 135.
Tisov vrh 121, 123.
Tobolić 10, 175, 178, 179, 180,
181, 182, 183, 184, 185, 186,
188, 189, 192, 208, 209, 237,
238, 240, 251, 273, 279, 298.
Točak 33, 36.
Todorovo 99, 111.
Topusko 12, 15, 20, 21, 24, 25,
26, 28, 29, 30, 31, 45, 47, 98,
99, 111, 112, 113, 114, 115,
116, 117, 143, 295, 297, 299.
Tounj 45, 85, 119, 120, 143, 158,
159, 162, 163, 164, 165, 166,
167, 168, 174, 187, 189, 192,
208, 209, 211, 213, 232, 233,
235, 238, 240, 242, 251, 252,
253, 268, 290.
Tounjski Tržić 6, 143, 187, 189,
209, 210, 211, 212, 213, 214,
235, 237, 287, 288, 290, 295.
Tounjski Zdenac 159
Tounjčica 167
Trebinje 23, 24, 193.
Trkulje 146
Trn 108, 110.
Trojvrh 169, 171, 172, 173, 174,
175, 178, 190, 237, 252, 253,
254, 256, 257, 258, 300.
Trošmarija 165, 167, 168, 231,
297.
Tržac 128, 129, 130, 131, 150.
Tuk 184, 186, 188, 217, 272, 273
Tulačnik 188
Tušilović 9, 40, 41, 102, 103,
145, 146, 147, 148, 192, 235.
Tušilovački Cerovac 144
Turja 281, 282

Turkalji 168, 253.
Turopolje 215, 216, 217, 218,
221

U

Udbina 56, 62, 63, 64.
Una 12, 40, 51, 52, 54, 55, 195,
267, 282, 283, 284, 285, 287,
298.
Um 79
Utinja 6, 9, 10, 40, 103, 145,
147, 192

V

Vaganac 12, 49, 50, 51, 91, 105,
106, 121, 122, 124, 125, 126,
199, 200, 251, 259, 261, 262,
264, 265, 266, 267, 281, 300
Vajin vrh 169, 170
Vedro Polje 280, 281, 282
Velebit 85
Velića glava 99
Velika Gorica 216, 217, 218,
219, 220, 221.
Velika Kladuša 6, 9, 13, 14, 42,
47, 93, 94, 95, 98, 99, 100,
101, 105, 106, 107, 108, 109,
110, 111, 112, 114, 116, 117,
127, 129, 143, 149, 299
Veliki Kozinac 104
Veliko Seoce 55
Velika Vidovača 200
Veljun 6, 32, 41, 45, 46, 47,
148, 213, 293
Vera 92, 176, 177, 185, 268, 272,
273
Vijenac 200
Vinica 231
Visoki vrh 100
Višnjevača 50
Vivodina 226, 231
Vlaški vrh 81, 82.
Vojišnica 6
Vojnić 6, 9, 10, 32, 39, 40, 41,
42, 45, 47, 103, 143, 144, 145,
146, 147, 148, 149, 194, 295
Vojnički Grabovac 45
Vojnovac 169, 170, 171, 175,
178, 180, 190, 237, 239, 252,

253, 254, 256, 257, 258, 259,
271
Vojnove Glave 69
Vojvodići 57, 58, 59
Vranograč 98, 99, 108, 131, 150
Vranovina 28
Vranovinska glavica 28
Vratnik 82
Vrbovsko 292, 295
Vrginmost 10, 24, 25, 26
29, 31, 32, 45, 143, 145, 295
Vrhovac 174, 176, 253.
Vrhovine 6, 14, 15, 37, 39, 52,
71, 72, 75, 76, 77, 78, 79, 80,
201, 202, 203, 204, 205, 207,
259, 260, 261, 299
Vrhovinski Dugi Dol 79
Vrkašić 284
Vrnjika 173, 174, 176, 239
Vrsta 131
Vršak 53, 201
Vrtoče 117
Vučjak 133, 281
Vujičići 144
Vukasi 173, 175, 176, 177
Vukelić Poljana 33
Vukelići 174, 175, 176, 253.
Vukmanić 21, 22, 23, 24, 40,
103, 192, 194, 299
Vukmanska Bukovica 103, 147,
148, 192
Vukmirovići 49, 144
Vukovići 34
Vukovina 217

Z

Zagorje 44, 45, 46
Zagreb 12, 19, 35, 71, 85, 87,
88, 180, 190, 216, 218, 220,
221, 222, 223, 224, 226, 227,
228, 230, 237, 241, 295, 298
Zaklopača 122, 123
Zalužnica 76, 78, 79, 80
Zavalje 50, 51, 52, 199, 280,
281, 282, 284, 299
Zbijeg 106
Zdenac 165
Zdenčina 180, 221, 222, 223.
Zebići 174, 175, 176, 177, 239

Zinaje 22
Zuleševica 56
Zvečaj 232, 234, 243, 245, 251
Zvezda Danica 203, 204

Ž

Žabica 89
Žabička 88
Žalčeva kosa 100, 106

Ždralovo 98
Žegar 282
Željava 123, 124, 125, 199
Živković Kosa 31, 146
Žrvnica 101
Žumberak 8, 12, 42, 47, 143,
215, 216, 218, 221, 222, 223,
224, 227, 228, 229, 230, 233,
295, 297, 298, 299, 301
Žute lokve 24
Žuta Lokva 78, 81, 295

S A D R Ž A J

G l a v a I

	Strana
FORMIRANJE BRIGADE I PRVE NJENE BORBE	5
Uslovi za formiranje brigade	5
Formiranje brigade	13
Na obezbeđenju napada na Skakavac, Banski Kovačevac i Lasinju	20
Čemernica je oslobođena	25
Oslobođenje Saborskog i Ličke Jesenice	32
NEPRIJATELJSKA OPERACIJA „VAJS—1“	40
Odstupanje brigade od Krnjaka do reke Une	40
Odbrambene borbe na levoj obali Une	51
Napad na italijanske jedinice kod G. Lapca	56

G l a v a II

BORBE U GACKOJ DOLINI I OKO GOSPIĆA	71
Oslobođenje Donjeg Babina Potoka i Rudopolja	71
Osiguranje napada na Crnu Vlast	76
Oslobođenje Vrhovina i Otočca	78
Napad na Gospic	84
Obezbeđenja severnog dela Like	90
DEJSTVA NA TERITORIJI KORDUNA I CAZINSKE KRAJINE	93
Oslobođenje Slunja	93
Borbe oko Velike Kladuše i Cetingrada	98
Žetva na Kordunu	102
Oslobođenje Velike Kladuše	105
Topusko je oslobođeno	112

Glava III

Strana

KAPITULACIJA FAŠISTIČKE ITALIJE I VELIKI USPESI NOP U HRVATSKOJ	117
Sprečavanje prodora nemačkim trupama prema Dalmaciji i Hrvatskom primorju	117
Na zadatku obezbeđenja slobodne teritorije Like	121
Prvi sukobi sa muslimanskom milicijom Huske Miljkovića	127
Oslobodenje Hrastovice	133
Neprijateljska operacija „panter“	142
Borbe sa muslimanskom milicijom	149
DEJSTVA OD 1. JANUARA DO 1. APRILA	153
Oslobodenje Oštarija	158
Borbe kod Tounja	162
Borbena dejstva na komunikaciji Oštarije — Brinje	168
Odbrana Plaščanske doline	175
Na teritoriji Tobolića i Plaškog	179
BORBE U KORDUNU, LICI I CAZINSKOJ KRAJINI OD APRILA DO JUNA	192
Oslobodenje Vukmanića	192
Na pravcu Ostrožac — Cazin	194
Zaseda kod Ličkog Petrova Sela	198
Oslobodenje Dumana i Ramljana	200
Neprijateljska operacija „norgenšttern“	203
Borbe u rejonu sela Primišlja	208
Dejstva 3. brigade u vreme Drvarskog desanta	211

Glava V

BORBE U ŽUMBERKU, KORDUNU I LICI OD JUNA DO DECEMBRA 1944. GODINE	215
POKRET NA ŽUMBERAK	215
Obezbeđenje napada na Buševac	215
Borbe na Žumberku	221
Evakuacija ranjenika sa Žumberka na Kordun	230
DEJSTVA BRIGADE NA KOMUNIKACIJI KARLOVAC — OGULIN — BRINJE	233
Osiguranje žetve	233
Rušenje železničke pruge i uništenje puta Karlovac — Ogulin	241

	Strana
3. bataljon u zasedi na Kapeli	246
Neuspeh 1. bataljona kod Drežnik Grada	248
Napad na Trojvrb, Vojnovac i Mudrić-glavicu	252
Glava IV	
ZAVRŠNE BORBE ZA OSLOBODENJE ZEMLJE	259
BORBE U VREMENU JANUAR — APRIL 1945	259
Oslobodenje Ličkog Petrova Sela i Vagance	259
Borbe u rejonu Plaškog	267
Oslobodenje Bihaća	278
Borbe oko Slunja, Poloja i Primislja	285
Rasformiranje 3 (Plaščanske) udarne brigade	290
Prilozi	301
REGISTAR	211

IGNJATIJE PERIĆ

PETNAESTA KORDUNAŠKA NOU BRIGADA

Jezički redaktor
Stana Stanić, prof.

*

Tehnički urednik
Andro Strugar

*

Korektori
Gordana Rosi,
Biljana Đorđević

*

Omot
Miroslav Vojić

Stampanje završeno juna 1969.

Tiraž 2.000

Cena 36 din.

